

POSTNINA PLACANA V GOTOVINI

SLOVENSKI UČITELJ

**Pedagoška
revija
in glasilo
Slomškove
družbe
v Ljubljani**

9-12

**Leto XLII
1941-XX**

„Slovenski Učitelj“ izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Ulica 3. maja 10. Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina letno 2280 Lir. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravištvo. Izdajatelj in lastnik je „Slomškova družba“ v Ljubljani. Odgovorni urednik: Ivan Strukelj. Tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Vsebinska 9.-12. številka: Ljubezen in avtoriteta v službi vzgoje (S. M. Beata Jalen). — Duhovnik in učitelj (Breznik Alojzij). — Od česa zavisi uspeh učencev (prof. Iv. Andoljšek). — Nauk o duši (prof. E. Bojc). — Nekaj misli o kmetijskem pouku (Štular Franc). — Odlomek iz zapisnika druge učiteljske konference. — Letošnji prvenčki (Hribar Helena). — Književne vesti.

Vabilo na občni zbor Slomškove družbe

Letošnji občni zbor Slomškove družbe bomo po sklepu odbora imeli dne 27. decembra v Ljubljani.

Dnevni red:

I. Otvoritvene formalnosti.

II. Poročila odborovih funkcionarjev.

1) Tajniško poročilo poda tajnica ga. Ana Lebarjeva.

2) O stanju blagajne poroča gospod Jože Wagner.

3) O knjižnici poda poročilo gospod Pavel Lavrič.

4) O Slovenskem učitelju poroča urednik Ivan Štrukelj.

5) O Vrtcu poročata gg. ured. Franc Ločniškar in Marica Sadarjeva.

6) O podpornem skladu poroča vodja sklada Ivan Štrukelj.

7) O socialni pomoči učiteljstvu poda poročilo predsednik J. Vider.

8) Volitve odbora.

9) Poročila podružnic in slučajnosti.

Pred občnim zborom bomo imeli sveto mašo v frančiškanski cerkvi. Pevska vaja bo že ob 8 v pevski sobi frančiškanskega samostana. Sveta maša bo brana za naše umrle člane Rudolfa Pečjaka, Pogačarja Andreja in druge. Po končani sveti maši se zberemo v unionski Beli dvorani, kjer bo občni zbor po zgornj objavljenem redu.

K obilni udeležbi vabi

odbor.

Zahvala. Vsem, ki so se hitro odzvali našim terjatvam, se odbor prav lepo zahvaljuje. Omogočili so nam izdajanje lista, četudi le v skrčenem obsegu. Žalostno, prežalostno bi bilo, če bi v članstvu umrla želja po duševni hrani! Nekaj šol in nekaj članov je pa le še, ki se ne zbudijo in menda čakajo, da bo zanje kdo drugi poravnal članarino in naročnino. Upamo, da bodo v kratkem tudi oni storili svojo dolžnost. Vsem skupaj pa končno želimo vesele praznike in srečno novo leto.

Odbor.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 5. vsakega meseca. Naročnina za list znaša 22,80 L.

Položnice Poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« imajo št. 11.073. Člani »Slomškove družbe« in naročniki »Slovenskega Učitelja« morejo biti le redni plačniki.

Uprava in uredništvo.

Slovenski Učitelj

Pedagoška revija in glasilo »Slomškove družbe«

Leto XLII • V Ljubljani 10. decembra 1941-XX • Štev. 9-12

S. M. Beata Jalen

Ljubezen in avtoriteta v službi vzgoje

Naše stoletje je stoletje otroka. V vseh časih so skušali rešiti težko vprašanje, kako naj se otrok uspešno vzgaja in bolj ko kdaj, se danes poudarja potreba smotrne sodobne vzgoje. Sodobna vzgoja pa bodi kakor znanost vselej pripravljena, da se spremeni in prilagodi novim odkritjem in dejstvom. Ne smemo prehitevati, da bomo mogli pogumno in odločno zmagati na videz morda malenkostne, v resnici pa zelo važne ovire. Združiti tisto, kar je bilo dobrega v zadnjih stoletjih z resničnim življenjem in zahtevami sodobnosti, iskati nova pota in uresničiti zamisel idealne vzgoje je pa umetnost.

Rene Bazin pripoveduje o kmetu, ki je zjutraj na vse zgodaj hodil na polje, se sklanjal na grudo in poslušal, kako zrno kali. Kdor zna poslušati prvo brstenje, kdor pomaga kalem na sonce, kdor pomaga mladi rastlinici, da prodre pretrdo kepo prsti, katere sama ne more dvigniti, je umetnik. Kako velika umetnost pa je, ako pomagamo kalem na sonce: stisnemo človeku roko, mu privoščimo smehljaj ali dobro besedo in v mladem srcu vzbudimo smisel za resnično lepoto. Pregovor pravi, da tiči v nas hudobec ali svetnik. Res je to in največkrat je vzgojitelj odgovoren za to, kateri od obeh se mu ukloni in kateri zagospoduje. Če je neki pisec imenoval otroka malega barbara, ki ogroža civilizacijo, je imel deloma prav. Toda mladine, ki je vsa neugnana in polna ognja, zato ne smemo imeti za izgubljeno. V naših rokah je, da prav mladim rastlinicam pomagamo, da predro pretrdo kepo prsti in pridejo do sonca. Težko je to, a upravičeno smemo biti ponosni na naslov, ki nam ga daje sveti Pavel:

Bodite vzgojitelji kristjanov!

Prvi pogoj za res uspešno delo je, da z vsem srcem ljubimo stvar, za katero smo se zavzeli. »Množica se mi smili!« Koliko ljubezni je v teh besedah, in kakor niso bile to le prazne besede, tako mora biti naše sočutje v dejanju. Kadar otrok začuti, da goreče želimo le njegovo dobro, se ukloni. Pridobili smo ga s toploto, kakor se ledena gora stali v toplem toku. Vsemu se človek lahko upre, toda nemoгоče je upreti se človeški gorečnosti, ki je vsa nesebična in uvidevna. Kdo bi izmeril dobrote, ki jih je v taki ljubezni izkazal Anton Martel. Bil je sijajen profesor slovanske

književnosti na vseučilišču v Lillu. Nekoč je imel predavanje o ljubezni in stanovskih krepostih. V tem predavanju je izjavil: Živeti iz ljubezni se pravi, najprej imeti smisel, da služimo drugim, smisel za to, da skušamo drugim olajšati trpljenje: storiti bližnjemu dobro v denarju, času, zdravju, izobrazbi ali drugih dobrinah. Mi smo ena izmed dveh božjih rok. Ali tista, ki prisili od zunaj, ali ona, ki zgrabi od znotraj. In nič bolj ne osvaja kakor blaga neizprosna in čudovit mir brez oklevanja. Saj tudi mi ljubimo človeka, ki vzbuja trdnost in napravi vtis varnosti, o katerem vemo, da govori resnico in da ne bo nikoli resnice zatajil.

Govorimo o otroku. Težko je danes vzgajati, pravijo mnogi. Toda, ali je sploh kdaj bilo lahko? In kaj pomaže, da vzdihujemo, — če je vse na svetu slabo, bo vsaj več dela za tiste, ki hočejo, da bi bilo dobro.

Nad vse važna je pri vzgoji osebnost. Mauriac pravi nekje, da zdaj ni več čas, da govorimo o stvareh, s katerimi naše življenje ni v skladu. Imejmo najprej v duši, kar hočemo posredovati drugim. Te besede niso veljavne le za danes, ampak za vsak čas. Vedno bo veljal pregovor: *Qualis rex, talis grex*. Važnejša kot osebnost in vse vzgojne metode pa je ljubezen do otrok. Otroško srce hrepeni po toploti in ljubezni, kakor mlada rastlina po soncu. Kdor se je kdaj zazrl v čudoviti otroški svet in njegove nedoumne želje, bo otroka ljubil. In kdor ga ljubi, temu je lahka tudi vzgoja, le tedaj bomo imeli pravo požrtvovalnost in vztrajnost z njim. Ta ljubezen nas stori velike, če otroku na ljubo postanemo majhni in si tako osvojimo otrokov svet po besedi sv. Pavla: *Facti sumus parvuli in medio vestrum*. Ljubiti pa ne smemo le dobre in ljubeznive ter že po naravi prikupne otroke, saj takih je prav za prav malo, ampak prav tako tudi nevzgojene in poredne, kakor rosa ne oživlja samo vrtnice ampak tudi trnje. V tem je ravno pedagoška vrednost ljubezni. Teorija daje vzgoji nešteto zahtev, a ljubezen nam daje moč, da te zahteve uresničimo. Iz tega izvira tista velika moralna moč, ki pospešuje veselje do vzgoje tudi nevzgojenih otrok, ki so polni napak in neubogljivi. Večkrat moremo celo opaziti, da vzrok neuspešne vzgoje ni samo v otroku ampak tudi v vzgojitelju. Pri vsem tem pa brez smotrne vzgojne optimizma, ki upa proti upanju, ne moremo pričakovati uspehov. V otroku vzbudimo najprej zaupanje. V zaupanju korenini umetnost vzgoje. To je za mlado njivo sončni žarek, ki izžareva toploto, moč, veselje in življenje. Otrok preizkuša našo potrpežljivost, a če gledamo otroka z očmi ljubezni, opazimo, da njegove napake izvirajo večinoma iz neizkušenosti. Kar obeta otroška duša, tako bogata ni nobena pomlad v svojem upanju. Otrok pričakuje od nas življenja in kruha, ne pa kamna. Da bi pa mogel kljubovati železni roki neizprosne vzgoje vseh časov — življenju — pa mora biti naša vzgoja res smotrna. Prvi vzgojitelji so starši. Ginjeni beremo besede škofa Sailerja: »Svoji materi bom večni dolžnik. Kadar se spominjam njenega dela, trpljenja, njenih blagoslavlajočih rok in tihe molitve, sem kakor prerojen. Ta občutek mi ne more vsiliti nobenega dvoma, ne strahu, celo

greh ga ne more umoriti. In to živi v meni, čeprav je že 40 let, odkar se je ločila s sveta.« Nasprotno pravi Fenelon: »Vzgoja, ki je zamujena v otroški dobi, je drugi podedovani greh. Vse življenje otroku nekaj manjka. Tudi taki otroci so nam zaupani. Pri njih je vzgoja dvakrat težko delo. Včasih se nam celo zdi brezuspešno. Starši so zanemarili vzgojo — pozneje je pripomogla še cesta, gledališče, kino in knjige, da se je plevel v otroških srcih bohotno razrastle. Michel Angelov Mojzes na grobu papeža Julija v cerkvi sv. Petra v Rimu je predmet večnega občudovanja. Predstavlja nadčloveka, genija naše dobe. Pravijo, da je bil Michel Angelo ves omamljen, ko je zagledal dovršeno delo, ki je v vsej svoji veličini stalo pred njim. Zaklical je: Parla Moise! Govori Mojzes! Tako popolen je bil kip, da mu je manjkala samo govorica, da bi bil v resnici človek. Ako primerjamo to umetnino — v svojem značaju naravnost upodobljeno lepoto tega, tudi v nemi govorici zgovornega Mojzesa z današnjim človekom, bi le težko našli kopije, ki bi sličile temu idealu.

Pač bomo videli lepo oblikovano telo, močne mišice, modne gizdoline — a ta množica mladih ljudi ne sme — spregovoriti. Kajti njihovo mišljenje in način življenja odgovarja vsemu drugemu kakor naravni vzvišenosti in veličini, ki odseva iz Mojzesovega kipa. Proti vsemu temu se večkrat zdi naše delo brezuspešno. Sisipovo delo. In če nam pri tem manjka vzgojni optimizem, ki trdno veruje, da je v otroku vsaj še iskrica dobrega, bo res vse naše delo zaman.

Ljubezen do otrok pa nas ne sme oropati potrebnega ugleda, biti mora v zvezi z avtoriteto. Nežno materino srce in trda očetova roka morata vzgajati otroka. To avtoriteto vzbuja vzgojitelj nezavedno s svojo osebnostjo. Sveti Bernard trdi: »Vox verbis sonat, vox exempli tonat«. Veliko resnice je v besedah velikega Adalberta: Učiti je mnogo lažje nego vzgajati. Za prvo je treba samo, da nekaj znamo, za drugo pa moramo nekaj biti. Otrokovo srce se ne vara, vidi globoko. Prodre votel zven praznih besedi in najde na dnu hladno srce. Zato opominja Foerster: »Manj hladnega razuma in več duše; avtoriteta in ljubezen se dobro družita. Vzgojitelj, ki je trd kakor železo in mehak kakor vosek, ukloni tudi najdrznejšega poredneža. Avtoriteta odseva iz značaja. Brez spoštovanja ni vzgoje in spoštovanja ni brez avtoritete. Vedno ostane res, da se bojimo žaliti tistega, ki ga ljubimo in da čutimo neko škodoželjno veselje, kadar žalimo tistega, ki se ga bojimo. Avtoriteta brez ljubezni bi bila preveč moška vzgoja, mehkužnost brez discipline preveč ženska. Avtoriteta in ljubezen skupno pa je ideal prave človeške vzgoje. Ljubezen je potrebna, a taka, ki zna biti v interesu vzgoje neupogljiva, ki daje moč s tem, da ne popušča vsaki otroški muhi in trmi. Kjer strogost omilimo z ljubeznijo in ljubezen s strogostjo obvarujemo pred plitvostjo, tam mora biti uspeh. Ljubezen ne pomeni slabosti, ki otroku vse spregleda, ampak ga tudi strogo kaznuje, če treba. Ob popustljivosti in premehkem ravnanju se ne more razviti odpornost in trden značaj. Opičja ljubezen nekaterih

staršev gre na stroške discipline in vzgoje. Tu je še posebno upravičen pregovor: Otrok, ki ne uboga, zapoveduje. Toda to tudi ni niti ljubezen, to je omejenost, ki odgovarja naši komodnosti. Ako otrok vidi, da vzgojitelj hoče njegovo dobro, če tudi le nezavedno, bo izpolnil njegovo voljo. Ljubezen ni v tem, da vse popustimo. Ljubezen je krepost, popustljivost pa je posledica naše lenobe. O velikem vzgojitelju Lakordairu trdijo, da je bil trd kakor diamant in blag kakor mati. Takih vzgojiteljev pa je malo. Irreland je zapisal nekje: Naj drugi govorijo o velikem številu, jaz bom govoril o izjemah. Vsakdanjost me utruja in dovolj je imam. Človek sem s srcem in z dušo in to kar človeštvo dviga k napredku niso vsakdanje stvari, ampak velika gibanja. V naši dobi se je razpasla neka ohromelost v našega duha. To je težka rana. Svet potrebuje danes še bolj kakor sicer ljudi, ki so močnejši od drugih, ki se dvigajo više in ravnaajo drzneje nego ostala množica. Ni jih treba veliko, saj takih nikoli ni bilo. Že samo en človek, ki ima veliko dušo in odločen značaj, more rešiti vso množico.

Ko je gospodar posejal svoje polje, ne pride takoj naslednji dan pogledat, če je seme vzkalilo.

Dobro ve, da bo trajalo dolgo časa. Treba bo tednov, morda celo mesecev. Nam se vedno mudi. Hočemo, da bi zrnje vzkalilo takoj naslednji dan. Ne prehitujmo. Imejmo zaupanje v čase, ki prihajajo. Duhovnik de Trouville je svetoval: Preživljajmo sedanost kot ljudje, ki so prišli iz bodočnosti. Smo kakor ljudje iz 22. stoletja, katerih poslanstvo je, da ga začno že v 20. stoletju in se približajo starcem ter jim vcepijo prihodnjo mladost.

Za človeka najvzvišenejša, najodličnejša in najbolj vesela, a tudi odgovorna naloga je vzgoja. Odlična, ker oblikuje največji zaklad, otrokovo dušo. Razveseljiva, ker sama pridobi, kar daje drugim. Vendar težka, saj se nam le prečesto zdi, da je vse naše delo pri tem ali onem otroku izgubljeno. Kakor po naravi ne gre nobena energija v izgubo, tako tudi vsako dobrohotno mišljeno stremljenje ne more ostati brez koristi. In če bi bilo vse izgubljeno, ni izgubljeno za nas. Otrokova duša je čist bel papir, naša palimpsest, ki ga je popisalo življenje. In kolikorkrat vzbudimo v mladi duši plemenito veselje, smo ga deležni tudi mi.

O Fra Angeliku pripovedujejo, da je vse svoje umetniške slike slikal kleče, da bi tako mogel svoje delo bolj poduhoviti. Koliko bolj moramo ceniti svoje delo mi, ki oblikujemo dragulj neminljive vrednosti. Svet ne potrebuje predvsem delavnih ljudi, ampak takih, ki znajo žrtvovati čas in v molitvi oploditi svoje delo. O odpadniku Renanu je nekoč s posmehom dejal francoski ministrski predsednik: »Vidi se mu, da ne moli«. Bog je, ki daje rast, mi pa bodimo skrbni čuvarji, da bo Bog poslal o pravem času sonca na mlado razorano njivo.

Kriva vzgoja otrok je slabih časov mati.

(A. M. Slomšek.)

Duhovnik in učitelj

(Konec.)

Ker tudi duhovnikovo delo sega na razna področja, se bo duhovnik v svojem izvincerkvenem delu nujno srečal z učiteljstvom. O srečanjih z liberalnim učiteljstvom ne bom govoril. Preostane nam torej srečanje duhovnika s katoliškim učiteljstvom. Toda katoliško učiteljstvo imenujem samo tisto učiteljstvo, ki se svetovnonazorno in navadno tudi politično ujema z duhovnikom in ki katoliško tudi živi. Tisto učiteljstvo, ki se z duhovnikom ujema zgolj politično in ki kljub političnemu svetovnemu nazoru živi pretežno nekatoliško, pa imenujem klerikalno (delitev v katoliško in klerikalno učiteljstvo je potrebna zaradi večje jasnosti. Jasno pa je, da je med katoliškim učiteljstvom in klerikalnim polno vmesnih stopenj. Bolj katoliški in manj klerikalni ter manj katoliški in bolj klerikalni).

Kakšno je razmerje med klerikalnim učiteljem in duhovnikom? Do večjih trenj običajno ne pride. Navadno je soglasje. Često se zgodi, da duhovniki marsikaj spregledajo na račun politične skupnosti. Sodelujeta na političnem polju in učitelj pomaža tudi pri društvu. Do globljih verskih pogovorov ne pride, ker se jih oba zaradi miru izogibljeta. Do pravega iskrenega sodelovanja pa često ne pride. Če pride do resnejših nesoglasij, je njuno sodelovanje pri kraju. Seveda ne vedno. Nevarnost, da zaradi nesoglasij pride do nesodelovanja, obstoja še posebno tedaj, če prej nista imela navade, da sta se odkrito pomenila. Drug na drugega valita krivdo ločitve. Duhovnik ostane pri svojem in tudi učitelj. Dejansko se oba nič ne spremenita in vendar ne sodelujeta več ter se včasih zgodi, da si vsak zbira »svoje« ljudi.

Kaj pa duhovnik in katoliško učiteljstvo?

Sodelovanje je seveda mnogo globlje in iskrenejše ter uspešnejše. Duhovnik rad odloži del svojega izvincerkvenega dela na rame katoliškega učiteljstva in to z veseljem, ker ve, da bo v katoliškem učiteljstvu našel prave sodelavce. Katoliško učiteljstvo duhovnikovega nadziranja glede vere in nravnosti ne čuti kot nekega nezaupanja, ker se učiteljstvo zaveda, da je duhovnik pač tisti, ki mora čuvati nad čistostjo vere in nravnosti. Še posebno uspešno je delo tam, kjer se je učiteljstvo seznanilo s Katoliško akcijo, z laičnim apostolatom. Saj tako učiteljstvo pojmuje svoje izvenskolsko delo kot dolžnost in ne kot neko uslugo. Seveda je delo lažje tam, kjer se tudi duhovnik ravna po načelu Katoliške akcije, po tistem načelu, da naj laiki pomagajo cerkveni hierarhiji pri poslanstvu Cerkve. Ako se duhovnik zaveda, da je sodelovanje laikov, torej Katoliška akcija potrebna in ako se učiteljstvo zaveda, da se mora laični apostolat vršiti pod vodstvom hierarhije, potem je sodelovanje duhovnikov in učiteljstva lahko, lepo in plodonosno.

Toda ravno med katoliškim učiteljstvom in duhovništvom lahko nastanejo neprijetna nasprotstva. Samo nekaj vzrokov bom navedel. Najprej od strani duhovnikov. V prejšnjih desetletjih se je poudarjala silna vloga katoliških društev v dušnem pastirstvu. Zadnja leta se je to spremenilo. Parole današnjega dušnega pastirstva so: farno življenje, stanovi (naravni in poklicni), hišni obiski, depolitizacija duhovnikovega delovanja itd. Sedaj so štiri možnosti. So duhovniki, ki svoje delo omejujejo samo na cerkev in torej ne polagajo velike važnosti ne na stare in ne na nove parole dušnega pastirstva (neki nemški pisatelj je to imenoval dušnopastirska romantika). So nadalje duhovniki, ki vso važnost polagajo na društveno življenje in kaj novega ne sprejmejo. So nadalje duhovniki, ki vse staro zametujejo in se oklepajo izključno novih dušnopastirskih metod. So končno duhovniki, ki združujejo staro in novo; nekateri bolj, nekateri manj; nekateri bolj posrečeno, nekateri manj posrečeno. Zaradi tega nastanejo trenja. Vsak učitelj si navadno ob nastopu učiteljskega delovanja naredi načrt, kako bo delal. In tudi učitelji se ločijo. Starejša generacija je za društveno delovanje. Mlajša generacija je deljena: nekateri so za društva, drugi so za laični apostolat, ki se naj pokaže tudi v igrah, govorih, na sestankih. Nekateri se drže defenzivne metode (ohraniti dosedanje postojanke), nekateri pa ofenzivne metode (dobiti še nove postojanke). Nekateri hočejo delati torej v smislu starih dušnopastirskih parol, nekateri pa se oklepajo novih dušnopastirskih parol. Ta razčlenitev nam dá ključ za razjasnitev mnogih sporov med duhovniki in učitelji. Duhovnik starih parol in učitelj ali učiteljica novih parol. Duhovnik novih parol in učitelj ali učiteljica starih parol. Duhovnik je vdan dušnopastirski romantiki, učitelj (učiteljica) je poln aktivizma. Še huje pa je, če se duhovnik drži načela *quieta non movere* in tudi drugim ne pusti delati. To so vzroki za nasprotstva med duhovniki in učitelji. Temu še moramo prišteti: različni temperamenti, jeziki, govorice, sumničenja, šušljanja.

Ali je pa sodelovanje med duhovniki in katoliškimi učitelji sploh potrebno? Poglejmo! Tu bi moral na široko opisati dobo, v kateri živimo. Pa samo na kratko. Pri nas se širi materializem, ljudje beže od Boga, božjih zapovedi ne izpolnjujejo, naše družine so razrvane. Naša mladina je na stranpotih in usodna uživanjaželjnost se razliva po naši domovini. Zlo pljuska iz sveta tudi med slovenske ljudi. Živimo torej v časih, ki niso burni samo glede sedanje vojne. Naši časi so burni tudi zaradi gigantskega boja med vero in nevero, med krščansko kulturo in komunistično in novopogansko miselnostjo. V tej borbi so duhovniki premalo. Kristusovo stvar morajo braniti tudi laiki. To je povedal papež Pij XI., ki je pozval vse dobromisleče laike v Katoliško akcijo, v borbo za Kristusa. Kristusova Cerkev je danes neusmiljeno napadana. Zato jo morajo vsi braniti, tudi laiki. Škofje so generali, duhovniki so oficirji. A generali in oficirji sami ne zmorejo ničesar proti sovražniku. Potrebna je vojska, dobra, strogo disciplinirana armada. Filozof Berdjajev govori o pobožnosti, ki misli samo nase. Pravi dalje, da rabimo danes pobožnost, ki

misli tudi na druge, rabimo izžarevajočo pobožnost, tako pobožnost, ki drugih ne odbija, ki druge pridobiva. V naših časih je nujno potrebna dobra, Kristusa izžarevajoča armada. Danes gre za Kristusovo stvar, zato se morajo generali, oficirji in armada še prav posebno združiti. V to armado spadajo tudi učitelji. Danes je sodelovanje duhovnikov in dobrih laikov dolžnost. Torej morajo sodelovati tudi duhovniki in katoliški učitelji. To je dolžnost časa in dolžnost tudi zato, ker papež tako naroča.

Sodelovanje je torej potrebno. A za to sodelovanje so potrebni predpogoji. Najprej od strani duhovnika. Razumevanje stanov. Duhovnik mora imeti pred očmi tiste razmere, ki sem jih v začetku opisal, namreč tiste razmere, v katerih se je šolalo tudi naše katoliško učiteljstvo. Nadalje tudi ne more zahtevati tistega obširnega teološkega znanja, kot si ga je sam pridobil v bogoslovju. Upoštevati mora tudi dejstvo, da je bil verouk podan na učiteljsku mogoče preveč doktrinarno in da je bil mogoče premalo apostolsko usmerjen. Potem mora upoštevati individualnost posameznikov. Saj so ljudje tako različni. Ne ločijo se samo po temperamentu, ločijo se tudi pogosto po svojem notranjem življenju. Tudi pri dobrem učitelju ali učiteljici mora duhovnik upoštevati dejstvo, da so pota ljudi različna, da ljudje živijo svojska življenja, da so mogoče doživeli stvari, ki so dale pečat nadaljnjemu življenju. Da se bosta učitelj in duhovnik spoznala, so potrebni razgovori, razgovori dveh prijateljev, razgovori o pravem času, tedaj, ko je človek voljan, da odpre svojo notranjost. Za duhovnika je važno, da pri teh razgovorih ni sodnik, ampak da je svetovalec, zdravnik. Na ta način bo rastlo zaupanje in na ta način se bo pripravljala najuspešnejša pot za plodonosno sodelovanje. Duhovnik mora spoznavati učitelja in si na podlagi objektivnega opazovanja ustvariti sodbo. Ako se bo zanesel samo na zatiranje drugih, lahko doživi grenka razočaranja. Nadalje je važno, da potem, ko je spoznal učitelja, da mu lahko pri delu pomaga, ne smatra učitelja za dninarja, ampak za sodelavca. Skupno naj delata načrte, skupno naj snujeta ofenzivo. Potem postanejo njuni razgovori res razgovori, ki koristijo katoliški stvari. Ako so ti razgovori pravi, potem pride tudi do kritike dela. Kritika mora biti objektivna, iskrena. Motiv kritiki mora biti uspešno delo, ne pa osebne ambicije. Kritika mora biti direktna in se ne sme vršiti po ovinkih. Vendar mora biti kritika taka, da bo gradila in ne podirala.

Pogoji sodelovanja od strani učiteljstva. Mnogo tega, kar sem povedal o duhovniku, velja tudi za učitelja. Kar se tiče razgovorov, medsebojnega zaupanja, kritike, upoštevanja individualnih osebnosti. Najnujnejši pogoj od strani učitelja je katoliško življenje in katoliško mišljenje. Učitelj se mora zavedati, da je duhovnik zastopnik Cerkve, zastopnik cerkvenega učiteljstva. Učitelj se mora zavedati, da gre duhovniku nesporno vodstvo v stvareh katoliške vere in nravnosti. V teh stvareh se mora podvreči duhovniku. Zavest, da to ni duhovnikovo osebno prepričanje, ampak da duhovnik zastopa katoliški nauk, olajša učitelju

podreditev. Zavest, da se ne podrejuje duhovniku kot osebi, ampak kot predstavniku Cerkve, odstranjuje mnoge težave. V vprašanjih, kaj je katoliško in kaj ni, pač gre prednost duhovniku. Katoliškemu mišljenju se mora pridružiti katoliško življenje, pravo, zdravo, versko življenje, tako življenje, ki se tudi na zunaj pokaže, tako življenje, ki se ne plaši javnosti. Mišljenje se mora torej ujemati z notranjim življenjem in notranje z zunanjim. Le tako ustvari učitelj pravo, močno katoliško osebnost. Zavest, da so v naših časih harmonične katoliške osebnosti potrebne, je močan motiv za učiteljevo praktično versko življenje, zavest, da današnji desorientirani svet rabi vzglede, daje učiteljem moč za resnično udejstvovanje katoliškega življenja, zavest, da lahko učitelj z dejanskim verskim življenjem več stori za katoliško stvar kot z govori, debatami, agitacijami, daje učitelju smisel za veličastno resnico o človekovem izžarevanju Kristusa. Kot pogoj za to zavest je poglobitev v nauk o katoliški Cerkvi. Učitelj si mora priti na jasno, kaj je prav za prav katoliška Cerkev, spoznati mora vlogo, ki jo igra laik v Cerkvi. Šele temeljita poglobitev v nauk o katoliški Cerkvi odpre veličastne perspektive v življenje katoliškega laika (hvala Boгу, saj imamo o tem nekaj dobrih knjig v slovenščini: Grivec, Plus-Fajdiga, Tanqueray). Obenem s poglobitvijo v Cerkev mora katoliškemu učitelju postati jasno, kaj je Katoliška akcija. O Katoliški akciji govoriti, bi bilo preobširno. Samo to naj omenim, da poznanje Katoliške akcije in delo v smislu Katoliške akcije šele dasta pravi smisel učiteljevemu izvenšolskemu delu. Katoliška akcija bo zbližala duhovnika in učitelja. Katoliška akcija bo pravilno usmerjala, razdeljevala in zbliževala njuno delo. Poudariti moram tudi važnost učiteljevega vživljanja v življenje ljudi. Mesta, trgi, vasi žive svojska življenja. Zlasti na deželi se mora učitelj vživeti v kmečko življenje, v kmečko miselnost, kmečko kulturo (Cf.: Jeraj, Naša vas).

Tako sem očrtal nekaj pogojev za uspešno sodelovanje med duhovništvom in učiteljstvom. Ako je na obeh straneh dobra volja in je uvidevnost, gre. Ako je na obeh straneh poudarek na dejstvu, da se dela za katoliško stvar in da se morajo osebni interesi podrediti skupnim, gre.

Vendar moram še omeniti neko zadevo, ki je večkrat aktualna. To so pogoji sodelovanja med duhovnikom in učiteljico. Ali pa da še konkretnije povem: problem kaplana in učiteljice. O tem podati rešitev, namreč vsestransko rešitev, je težko. Največ idealizma je navadno v kaplanu in mladi učiteljici, oziroma učitelju. A zgodi se pogosto, da mladim ljudem manjka razsodnosti, življenjskih izkušenj. Zato obstoja nevarnost prenašljivosti, nevarnost razkolov in razcepov. Na drugi strani nevarnost jezikov. Ljudje imajo ostro oko in to oko je seveda večkrat krivično. Tudi med kaplanom in učiteljico so potrebni razgovori. Potrebno je, da snujeta načrte, da snujeta ofenzivo. Za uspešnejše sodelovanje je potrebno medsebojno spoznavanje. Kako naj kaplan, oziroma duhovnik ravna, je povedal dr. Trstenjak v »Vzajemnosti«. Kako pa naj ravna učiteljica? Čital sem: »Učiteljica, ki varuje duhovnika, četudi trpi

pri tem potrebno zblizanje, je prinesla že velik delež k prijateljstvu.« Pa težave se vedno ponavljajo zaradi govorjenja ljudi. »Ljudski pred-sodek ne prizanese niti najčistejšim ljudem, ker tudi ti niso bogovi, ampak samo ljudje. Dokler bo na svetu en sam odpadnik in ena sama zapeljivka, ne bo umolknil ljudski glas. In vendar mora duhovnik učiteljico poznati, poznati jo mora kot žensko in kot svojo sodelavko.« Ako ima duhovnik pred očmi celibat in ako duhovnik pojmuje učiteljico tako, kakor mora pojmovati vsako žensko, potem ni takoj problema: kaplan in učiteljica. Ako ljudje vidijo, da njunim razgovorom sledo vidni uspehi na prosvetnem, socialnem, karitativnem, kmečko-gospodinskem polju, potem pametni ne dvignejo takoj kamna (Cf. Lamotski župnik). Izvzeti moramo seveda gotove liberalne kroge in tiste, ki jim je opravljanje poklic.

Govoril sem o učitelju, o duhovniku, o njunem sodelovanju, o pogojih za sodelovanje. Vsa vprašanja še daleko niso izčrpana. Pojavlja se vse polno problemov, ki niso rešeni. Govoril sem na splošno, nič nisem omenil, kako izravnovati razne spore in trenja med učiteljem in duhovnikom. Nisem povedal, kaj storiti učitelju, če duhovnik ne dopusti učiteljevega delovanja. Nisem povedal, kaj storiti, če se ne ujemata glede parol. Nič nisem povedal, kako ravnati učitelju, če n. pr. župnik in kaplan različno pojmujeta svoje izvincerkveno delo. Nič nisem povedal, kaj storiti, če jezikanje le prehudo postane. In tako dalje!

Torej polno nerešenih problemov. Rešitve teh problemov zato nisem podal, ker so ti problemi navadno individualnega značaja in jih je celotnostno skoraj nemogoče rešiti. To naj dodam, da ti problemi lahko večkrat pomenijo tudi močno, a različno voljo k delu. Ako se k tej volji pridruži tolika uvidevnost, se ti problemi odstranijo in z združenimi močmi gremo na delo.

Duhovnik in katoliški učitelj! Vzgojitelja! Ogromno dobrega lahko storita izven svojega poklicnega dela. Pomagata lahko narodu. Lahko ga izobrazujeta, lahko ga vodita v boljše čase.

Duhovnik in katoliški učitelj! Časi ju kličejo, da sodelujeta, da skupno čuvata izročilo naših očetov: katoliško vero in slovenstvo. Oba se morata zavedati, da s sodelovanjem dosežeta več, kakor pa če delata posamič. Razumimo znamenja časa! Če jih bomo razumeli in če bomo delali, res delali kot Kristusovi služabniki, kot Kristusovi učenci, delali vsi, duhovniki in katoliški laiki, torej tudi učitelji, potem bo tista stran slovenske zgodovine, ki bo o nas poročala, svetla. Ako bomo delali v slogi za vero naših očetov in za narodno dediščino, potem bomo lahko rekli: »Izvršili smo svojo dolžnost!«

Poravnajte naročnino!

Od česa zavisi uspeh učencev

Živimo v dobi, ko mnogo razpravljamo o šoli in njenih reformah. Prav zato je tem bolj čudno, če je uspeh učencev v naših šolah že kar problem.

Šola je bila v srednjem veku v rokah Cerkve; pravimo, da je bila *ecclesiasticum*. Prišla je prosvetljena doba in je šolstvo vzela v svoje roke. Značilna je izjava M. Terezije, češ da je in ostane šola *politicum*. Danes pa je reči, da je šola *publicum*. S tem hočem reči, da hoče odločati pri šoli ljudstvo. Celo delavski stan hoče sodelovati pri šolskih vprašanjih. Nekdo celo poizkuša razlagati pojem delovne šole tudi s tem, da je ročno delo dobilo svoj pomen v šoli zaradi delavskega stanu. Nikakega dvoma ni, da sme sodelovati pri šolskih reformah tudi ljudstvo. To dokazujejo polemike po časopisju. Prav je, da tudi ljudstvo sodeluje pri šoli, a se ne vtika v metodično didaktične zadeve. Iz polemik v časopisju več opazovalec lahko razbere, da so največkrat subjektivno pobarvane in niso objektivne. Naj kar tu omenim, da hoče ljudstvo zvaliti krivdo slabega uspeha na šolo in učiteljstvo vseh vrst. No, zadeva vendar ni tako enostavna. Vsakdo ve, da je danes družina v krizi in ne vrši več svoje funkcije tako kakor bi jo morala.

Vprašajmo se, kak namen ima šola? Šola ima namen predvsem učiti, poučevati. Nadpovprečni posamezniki ustvarjajo kulturne dobrine. Pomislimo samo na pesmice, berila itd. v naših čitankah. Te kulturne dobrine podaja v šoli (uči) strokovno izvežban učitelj vsak na svoji stopnji. Z drugo besedo rečeno, šola pretvarja nekaj globokega v širino; šole namreč obiskuje mnogo učencev. Pravimo, da šola s kulturnimi dobrinami oblikuje (Gogala) ali obrazuje učenca (Ozvald). Šola torej nima namena samo učiti v tem smislu, da bi si učenec le nekaj mehansko zapomnil in reproduciral tedaj, ko je vprašan, dobil dober red in bi bilo s tem opravljeno. Ne, šola hoče učenca tako, ali drugače preobraziti ali preobličiti, in to vsaka šola tako, kakor je pač usmerjena. Ne more pa šola nikdar doseči toliko v vzgojnem pogledu, kolikor lahko doseže družina.

Vsako učenje je neke vrste spoznavanje prirodnega (prirodopis, zemljepis itd.) ali duhovnega sveta (zgodovina, verouk, slovenščina itd.).

Pri vsakem pouku so vsekdar udeleženi trije:

1. učenec, 2. obrazovalna tvarina, 3. učitelj.

Vsi trije faktorji so vsekdar tako tesno spojeni, da se dajo težko ločiti drug od drugega. Da bomo pa lažje analizirali vse tri faktorje, si oglejmo vsakega zase.

1. Učenec.

Učenec je tisti, ki obiskuje šolo na kateri koli stopnji in se uči. Glede njega je reči, da ima svoje pravice. Živimo v dobi, ko se močno nagla-

šajo otrokove pravice. Mnogo razpravljamo o otroku in ga skušamo spoznati ter mu tako olajšati delo. Prav je tako. Njemu nasproti stoji šola. Starejši rod si jo je ustanovil zato, da bi mu mladino tako oblikovala kakor si želi starejši rod in misli, da je prav. Starejši rod kroji šolo tako, da bo mladina zmožna prevzeti kulturno dediščino in jo bo morda še pomnožila. Morda, da je bila šola prej res preveč krojena »po okusu« odrasleca, zato je bila nujna reakcija drugi ekstrem »alles vom Kinde aus.« Ne trdim, da bi mladina ne imela svojih pravic in da bi jo ne smeli uvaževati. Trdim pa to, da je šola učencu morda na vseh stopnjah nasprotna. Že v prvi razred osnovne šole otrok ne vstopi vsekdar rad. Če so starši že prej pripravili tla, gre laže. Mislim pa, da otroka žene »otroški svet« za svojimi cilji, šola pa zahteva od njega delo (domače naloge, učenje, mu točno odmerja čas, prostor in drugo).

Dolžnost je vsekakor vedno nekaj težkega in zahteva od človeka večjega ali manjšega napora. O tem odnosu nameravam kdaj kasneje spregovoriti podrobneje.

Danes skušamo to nasprotje omiliti s tem, da se res približamo otroku tako ali drugače, vendar pa tega ne bomo nikdar dosegli, da bi to nasprotje popolnoma odpravili. Reči pa je, da prav to nasprotje med šolo in učencem ne vpliva samo negativno, nego tudi pozitivno. Vsaka odpoved je grenka, a obenem oblikovalna. Tudi tu velja, da bo mlajši rod v potu svojega obraza (učenje) služil svoj kruh (uspeh). Na to dejstvo močno opozarja M. Freinfells v svoji knjigi »Kindheit und Jugend«.

Kako mislim, naj ilustrira lasten doživljaj.

Preden so me dali v šolo, sem prebil tiste srečne dni v kmečki hiši. Polje, kozolci, voda, gozd, železniška proga — vse je bilo naše.

S protestom in jokom so me poslali v šolo. Zdi se mi kot bi me bili uklenili. Nič več igranja, le abstraktni i, u, $2 + 2 = 4$ itd.

Ko sem srečno dovršil najnižjo »univerzo«, sem vstopil v I. razred srednje šole.

Predvsem sem se bal risanja. Roka je bila trda, barva me ni ubogala. Nekoč nam je dal učitelj risati rastlinske liste po naravi. Dejal je, da naj zadenemo obliko, ne da bi delali prej obris s svinčnikom. Težka reč za otroka! Gospod je v toliko grešil, ker ni menda vedel, da otrok najprej napravi okvir, nato barva. On pa je naročil, naj naredimo s čopičem piko, nato barvamo navzven, da zadenemo obliko lista.

Pregrešil sem se, ker sem sledil naravnemu teženju — in jo dobil z desko po glavi.

Ko sem prišel domov, sem s protestom in jokom zaglal knjige v kot in dejal materi, da ne grem več v šolo.

Mati me je pobožala in dejala:

»Poglej te roke! Delo piše po njih žulje. Vse za vas. Misliš, da so žulji nastali slučajno, brez truda. Kmet z roko, gospod z glavo.«

Šel sem v šolo s strahom. Špominjam se, da sem prvo risbo napravil sedemkrat, predno mi jo je gospod vzel in jo redoval.

V drugem razredu pa sem imel ob koncu šol. leta kakih petnajst risb na razstavi. Vsak bo uvidel, da profesorjevo postopanje ni bilo kaj pedagoško. Uspeh pa je le rodilo. Kaj je treba učencu? Duševnega in telesnega zdravja pa uvidnih in pametnih staršev. Vedno je sporno, koliko zaleže kreg staršev z učiteljstvom in s profesorji, ker »ima zvon dve plati«. Brez sposobnosti naj učenec ne hodi v šolo, vsaj v srednjo ne. Pa tudi to je premalo. Ako manjka učencu veselja in ljubezni do učenja, je delo prazno. Ako učenec čuti, da je res poklican po notranjih silah za to ali ono šolo, ga ni treba priganjati h knjigi (po—klic!).

Sposobnosti ugotavljajo danes v poklicnih posvetovalnicah. Ljubezni in zanimanja pa tisti ne odkrivajo. Sicer pa tudi naše poklicne posvetovalnice niso tako nova reč. Že Platon govori takole: Staršem se rodi dete, ki prinese na svet zlato, (izredna sposobnost), srebro, baker, železo (vedno manjša sposobnost). Ni izključeno, da se rodi onim staršem, ki so prinesli s seboj na svet zlato, dete, ki je obdarovano z železom. Država naj strogo pazi na to, da pride posameznik po sposobnostih na pravo mesto. Tudi Komensky v svoji »Didactici Magni« priporoča tistim, ki jim uk ne gre, naj primejo za plug ali brano.

Pametni starši opazujejo svojega otroka in mu pametno svetujejo, kam naj se obrne. Že starši sami so torej lahko krivi v takih primerih slabega uspeha učencev. Slomšek pač ni zaman naglašal, da sta »šola in dom sestrici dve, ki ena brez druge hoditi ne sme.«

Danes govorimo, da je družina v krizi. Začnimo torej kar tu z delom! Pameten vpogled v snovanje mladih duš bi marsikaterim staršem prikrajšal bridko razočaranje.

In društva? Potrebna so in pomembna, da mladino usmerijo v zdravo smer. Le prečesto pa učenca odvrčajo od knjige.

Živimo v prosvetljeni dobi. Vsaka taka doba močno ceni telesno kulturo. Mladina »diha« zrak svoje dobe. Žal, da večkrat mladini budi šport le preveč robinzonska nagnenja, zlasti v takih razvojnih dobah, ko sama preveč teži za njim.

Sto in sto vplivov, ki so v naši dobi močni, kroji mladini psiho.

Nekdo je napisal v časopis ob priliki polemike o srednji šoli: »Mladina naj zamenja smučke in drsalke s šolsko knjigo, pa bo uspeh na srednji šoli boljši.«

Ko sem razmišljal o vsebinski vrednosti trditve, se mi ni zdela prazna. Nikar ne mečite kamenja na šolo, ker bi bilo včasih le potrebno, da ga vržete tudi v svojo skledo!

So dobe, ki jih mora dober učitelj poznati in uvaževati. Mladina ima pravico terjati od učitelja, da podava lepo, razumljivo, njej primerno in tako, da je v skladu z vsemi metodično-didaktičnimi zahtevami. Nikakor pa mladina nima pravice zahtevati od učitelja, da naj bi bila šola le bolj igra in ne bi mladina čutila, da je delo resna zadeva in učenje za življenje njena dolžnost.

2. Obrazovalna tvarina.

Snovi, ki jo učitelj podaja ali uči, pravimo obrazovalna dobrina, ker učenca vsaka po svojem bistvu primerno preoblikuje in zahteva vsaka svojih duševnih sposobnosti od učenca; saj vemo, da je nekdo n. pr. dober za jezike in slab za matematiko.

Glede obrazovalnih dobrin je reči, da je mladina po šolah res preobremenjena in to na vseh stopnjah od najnižje do najvišje. Vsi poudarjajo, da naj se po naših šolah vrže iz učnih načrtov nepotrební balast ali pa naj dá prosvetna oblast učiteljstvu možnost, da po svoji najboljši vesti izbira po kraju, času, razvojni stopnji in zmogljivosti učencem primerno snov.

Nikakor pa ni pravilno, če gledamo na to, da »vzamemo« čim več in znajo učenci čim bolj hitro zdrdrati čim več formul, letnic, pravil itd.

Uspeh bi bil vsekakor mnogo boljši, če bi manj učili in tisto temeljito. V tem pogledu bi bilo res potrebno, da se čimprej ukrene vse potrebno.

Obrazovalne dobrine so navadno skoncentrirane v šolskih (učnih) knjigah. V zadnjem času res rastejo kot gobe po dežju. Prav je in potrebne so. Dajmo pa mladini res najboljše od najboljšega. Hitrica in fabriciranje šolskih knjig po različnih vidikih ovira pri delu učenca, učitelja, zmanjšuje kvalitativno stran učnih knjig in razburja starše, ker jim prazni žepe.

Tudi o predmetnem pouku se je že mnogo pisalo. Zdi se mi, da stoji v ozadju prvega tako imenovana analitična psihologija. V zadnjem času pa se močno naglašá strnjeni pouk; za njim se tiho oglašá dinamsko usmerjena psihologija (dr. Veber), češ človeška duševnost ne posluje kot drobec, nego vedno kot celota. V ospredju je subjekt in njegova aktivnost, ne pa »prazne forme« doživetij (predstavljanje, mišljenje, čustvovanje, stremljenje). Strnjeni pouk ima svojo vrednost in psihološko osnovo, vendar se mi zdi, da tudi rad zapelje onega, ki ni vešč, v didaktični materializem.

Tipljemo, iščemo in se trudimo, da bi našli »pravo podobo« čisto v duhu sedanje dobe, ki ni enotna.

Nestrpneži bi mislili, da gre vse prepočasi. Prav okorelost šolskega sistema ima tudi svojo dobro stran v tem, da prehitro ne skačemo iz delovnega v strnjeni in drugi pouk. Ko enemu »odpoje zadnja ura« v kakem kraju blizu mesta in že dominira drugi, še prvi ni prispel do vseh hribovskih šol. Tam ostaja navadno vse po starem — in glej čudo, tudi tam znajo pisati in čitati.

Imen za različne vrste pouka imamo danes res že silno veliko, sadove pa bomo šele ugotovili.

3. Učitelj

Učitelj je tisti, ki uči. O njem lahko rečemo, da je duša šole in sonce, ki oživlja mrtvo snov, da jo učenčeva duševnost lahko sprejema. Če bi dal primero iz živalsko-materialnega sveta, bi ga primerjal s samico, ko pita mladiče. Dovolj je hrane za mladiče povsod — in si jo vendar sami ne iščejo, ker si je še ne morejo iskati. Hrano je treba najti in jo primerno

predelati, če naj jo mladi naraščaj uspešno sprejme. Kaj ni v šoli prav isto? Učitelj pripravlja obrazovalno tvarino in jo predela tako, da je razvojni stopnji učencev primerna. Učitelj toliko časa vodi učenca, dokler sam lahko ne išče iz množice obrazovalnih tvarin sebi primernih in tako vrašča v kulturno življenje svojega naroda in svoje dobe.

Kaj vse je potrebno dobremu učitelju? Prvo je gotovo, da mora biti človek. Izza katedra naj bi res vsikdar govoril človek. Ali to kaj vpliva na pouk, oziroma na uspeh? Praksa kaže, da se dostikrat uče učenci katerega predmeta zaradi učitelja. Nočem trditi, da je to prvo, ker pač nasprotuje zahtevi, da naj se mladina uči ne zaradi učitelja in ne zaradi ocen, nego naj se uči za življenje. Ne moremo pa reči, da bi bil to sam minus, nego je tudi plus.

Če bi želeli boljših uspehov, tedaj naj bi bil učitelj res človek v vsakem pogledu. Vemo namreč, da učitelja, duhovnika in vsakega javnega delavca cenijo ljudje po tem, za kar ga pač ljudje imajo.

Česa mu ne sme manjkati? Ako komu manjka ljubezni do mladine in šole, naj bi spregel ta voz! Spranger lepo pove v svoji knjigi *Kultur und Erziehung*: »Aller Erziehtum beginnt mit dem Aufbau einer inneren Welt im eigenen Busen.« Ljubezen res vse zmore. Žal, da smo prečesto taki, da gremo v šolo zato, ker je to pač naša dolžnost in ker prejemo prvega za to svoje prejemke. In še nečesa bi se moral sodobni učitelj zavdati. Tega namreč, da ne sme biti pred mladino razklan na dvoje.

Ko Spranger ocenjuje Komenskega, pravi med drugim: »Glede didaktike moramo reči, da smo Komenskega prekosili, kajti danes že imamo ali iščemo tako umetnost v poučevanju, ki bi bila izdelana do najtanjših viter. Ali kljub vsej psihologiji je ta umetnost brez duše, saj ne gre do globin človeške duše. Duh tehnike, ta prebrisani, a omejeni duh, je segel tudi v vzgojstvo. Za vsem eksperimentiranjem, ki naj bi odkrilo boljši način vzgoje in uka, leži vprašanje, kateremu nihče ne odgovarja: čemu živim? Korenine, ki drže do metafizičnih plasti, so prerezane. Na površju se nekaj giblje, ali doklej bo kolesje teklo brez duše? Nur eine Erziehung, die durchtränkt ist vom echt und tief durchlebten Sinn des Lebens, kann zum Leben erwecken. Eine solche Erziehung aber wird wieder religiös sein, auch wenn sie ganz unkirchlich sein sollte. Dosegala bo zopet duha in ne samo tiste duše, ki le sprejema vanje vtise ter se v telesu nanje odziva. Ta vzgoja bo polna spoštljivosti in ljubezni. A nikdar si ne bo domisljala, da bi lahko vse dala, ali pa da je že dovolj, če gojenec čim več doživlja, če se na moč neguje samodejavnost. V tem, kar je zares duhovnega, mora utripati veliko hrepenenje, ki išče pravi dom sredi lastne duše. Dokler tega ne spoznamo, se bomo vrteli v slepem kolobarju pridobivanja pa uživanja, a mlin bo prej ali slej prazen ropotal vzlic lahkoda najbujnejše procvitajočemu gospodarstvu. Auch heute noch brauchen wir mehr als je Ariadenfäden aus dem Labyrinth der Welt und nur ein neuer Mann der Sehnsucht wird sie für uns und mit uns suchen — finden.« (*Kultur und*

Erziehung, poglavje Comenins). Tako govori globoki mislec! In mi? Kako je z nami? Ali se mi le prečesto ne bahamo z »naprednjaštvom« in »nenaprednjaštvom« in skrivamo pod ta plašč svojo revščino! V kakem odnosu smo mi do vere naših dedov?

Tu pač ne gre za kako ozkosrčno pojmovanje konfesionalne religije, nego gre zato, da najdeš pravo pot iz zmede in revščine našega prosvetljenstva in se povzpneš do Večne Ljubezni, ki te ogreva pri tvojem težkem delu. Ako sam nimaš ljubezni, ki bi užigala, kako jo hočeš dati drugim? Koliko trenja bi odpadlo med našim narodom in koliko potrošenih energij bi se prihranilo, ako bi vsakdo dobro premislil Sprangerjeve besede. Vse to pa bi bilo le v prid naši šoli.

Kaj naj še porečemo o učitelju? Ni dvoma, da mora biti podkovan v svoji stroki. Ako leto za letom »predavaš« po istem učbeniku in predelano snov točno do pičice zahtevaš, pač ne moreš imeti uspeha. Saj je znana stvar, da tisti, ki res veliko znajo, navadno veliko manj zahtevajo nego tisti, ki dobivajo svoje znanje že iz »tretje roke.«

Le tisti učitelj, ki stoji nad snovjo in se lahko razgleduje po duhovnem kraljestvu, res lahko uspešno uči in žanje uspehe. Treba je pač enakomerno upoštevati učenca in obrazovalno dobrino. To se mi zdi potrebno naglasiti. Prejšnja šola je namreč vsa visela na snovi, danes pa včasih kar preveč naglašamo, da je učenec vse. Treba bo pač tudi tu najti zlato sredino.

Kaj pa s pedagoško teorijo? Ali je potrebno, da poznaš psihologijo mladostnika, pedagoško sociologijo itd. itd.?

Uverjen sem, da tu velja zlati rek: kdor vse premeri, nič ne zameri. Koliko razburjenja si lahko prihrani učitelj, če ve, da je n. pr. takole mlado bitje svet zase in ima v vsaki razvojni dobi svoje »muhe«, da na neki razvojni stopnji laže dela kot na drugi, da imajo učenci pod klopjo svojo »srečo«, nad klopjo pa uradno šolo, da so učenci v petem razredu pretepači, moderni Robinzoni, da si mora vsak učenec v razredu šele priboriti svoje mesto, da učenci v predpubertetni dobi »spijo« z odprtimi očmi, da radi dražijo sošolce, da se smejejo kot bi bili prismojeni, da jim je denar ukrasti greh, ni jim pa greh »suniti« peresnik, da uživajo, če morejo razdražiti učitelja, da se včasih iz kljubovalnosti ne uče itd. Ni tu prostor, da bi našteval to in ono. V par besedah hočem le opozoriti na to, da je mladina pač svojevrstna. In kako sodimo mi? Preradi sodimo tako kot sodijo odrasli odrasle. Preiskava poje (razrednica v srednjih šolah), slede ukori in druge dobrine. Le prerado nas zavede v to, da take učence sprašujemo in jih poplačamo s cveki, zaporom in drugim. Kolikokrat ne vemo, zakaj učenec ne zna.

Neka gimnazijka se je pritoževala: Profesor me je v šoli vprašal. Nisem znala. Drugo uro me je že spet vprašal, spet nisem znala. Nisem pa si upala povedati, da je oče tisti teden »vozil barko« in nismo vse noči spali.

Nikakor ni vseeno, kako učitelj sprašuje in kdaj sprašuje. Dobra ocena včasih učenca dvigne, slaba pa ga ubija in mu predmet priskuti.

Še nekaj je tu omeniti. Mislim namreč na tisto nesrečno premeščanje po službeni potrebi. Ne zavezuje si oči, da je to veliko zlo našega šolstva. Prof. Ozvald je nekje napisal približno takole: Otroci ni ura, ni mehanizem, ki bi ga lahko poljubno navijal danes ta, jutri drugi. Resne in globoke besede! Ako mislimo, da kdo zasluži kazni, kaznujmo ga drugače, kajti s premeščanjem učiteljstva kaznujemo istočasno tudi mladino, ki pa je seveda popolnoma nedolžna.

Uverjen sem, da je tudi premeščanje učnih moči velik vzrok slabega uspeha na naših šolah.

Tudi premočni in preveliki razredi so v dobro slabemu uspehu. Glede tega, kakšno dolžnost imamo do šolstva, naj odgovori Komensky: »Kjer se za gradnjo mest, utrdb, spomenikov, orožarn potroši en zlati novček, tamkaj se jih mora sto potrošiti za dobro izobrazbo enega samega mladca, ki bi postal človek ter bi bil drugim voditelj v vsem, kar je pošteno. Kajti dober in moder človek je najdragocenejši zaklad vse države, večjega pomena kakor sijajne palače, večjega kakor kup zlata in srebra, večjega kakor medovinska vrata in železni zapahi« (Didactica Magna).

Ako zaključim, bi dejal, da uspeh zavisi res v pretežni večini od učitelja, nikakor pa ne samo od učitelja. Ako presodimo položaj objektivno, je treba reči, da tudi družina ne opravi svoje dolžnosti in tudi doba sama vpliva na našo mladino tako, da jo prej odvraca od šole kakor ne. Pomažajmo revni mladini s kuhinjami! Skrbimo za tisto mladino, ki se vozi v šole in nima stalnih stanovanj.

Prosvetljenci radi gledamo na »temni« srednji vek in na jezuitske šole, kjer so bili učenci zaprti v internatih. Veliko pa je vprašanje koliko je deležna pri slabem uspehu svoboda naše mladine; tista svoboda, na katero smo danes tako ponosni.

E. Bojc

Nauk o duši

(Dalje.)

Če prenašamo osnovne gonske sile in težnje na razne cilje (etične, umetniške, znanstvene, verske), imenujemo to *sublimiranje*, ki je zlasti pri velikih duhovnih osebnostih na višku. Saj je to tudi najrednejša pot, po kateri more človek dohajati do višjih vrednot in postati suveren nad svojim nižjim jazom ter uspešno kulturno ustvarjati v duhovni svobodi. A pri tem je treba mnogo samopremažovanja in duhovnih vaj, da nižji, živalski goni niso le zasilno potlačeni, oziroma potisnjeni v podzavest, odkoder se od časa do časa povračajo s tem večjo silo v zavest. Najboljše naravno sredstvo za tako duhovno samopremažovanje je pač *trpljenje*, socialne potrebe, pomanjkanje ter čut odgovornosti pred življenjem in svojim osebnim poslanstvom v njem. Čim višja je pa

duhovna zrelost pri poedincu, tem bolj bodo merodajni cilji, zapovedi vesti, zlasti pa etični in religiozni principi ter stvarna vrednočenja sploh za njegovo dejavnost. Na starost tu ni toliko več reakcijskih osnov, pač pa igra tu vlogo mišljava človeka, ki ji tvorijo podlago kompleksi predstav, misli in čustev. Končno pač i tu velja inačica: s p o z n a n j e — r a v n a n j e.

Hotna aktivnost.

Dognano je, da se impulsivni, reflektivni in instinktivni gibi kot nižje oblike aktivnosti odigravajo brez razmišljanja in odločevanja, ker so pač to nehotni gibi. Razen tega pa nahajamo pri človeku tudi sestavnejše gibe in dejanja, ki izvirajo iz celokupne duhovne strukture osebnosti: njenih predstav, misli in čustev, dejanja, ki se izvajajo po določenem načrtu in vnaprej postavljenih ciljih. Dejanja te vrste predstavljajo višje oblike aktivnosti in so hotna dejanja. Proces volje navadno obsega te-le faze: 1. si p r e d o č i m o predmet kot event. cilj storitve ter sredstva, ki so za dosego tega potrebne, 2. o d l o č e v a n j e o določenem cilju, 3. o d l o č i t e v, da se dejanje izvrši, 4. i z v r š e v a n j e dejanja samega. Razloge, ki človeka opredeljujejo, da določeni cilj osvoji ali ne, imenujemo pobude ali motive. Za dejanja na pr. izvršena v razdraženem, pijanem stanju i. p. ter za dejanja otrok in slaboumnih, to je za vsa ona dejanja, ki se odigravajo pod okoliščinami, ki odločevanje izključujejo, se izvršilci ne smatrajo za odgovorne kot za prava hotna dejanja. Za izvršenje odločitve je potrebna fizična in duhovna energija. Včasih izvršimo dejanje, za katerega smo se odločili brez truda, včasih pa zahteva mnogo energij in navora naše volje. Če ta napor izostane, ostanemo le pri nameri; če pa se dejanja lotimo, četudi ne dosežemo pri tem zaželenega efekta, je naša volja izpolnjena v vseh svojih fazah.

Tudi vsako stremljenje je ali pozitivno (stremljenje v ožjem pomenu) ali negativno (zavračanje). Med obema je — kakor pri čustvih — p r o t i v n o (kontrarno) razmerje. Vendar pa se stremljenje razlikuje od čustvovanja po d e j a v n o s t i. Saj je stremljenje eno samo stopnjevanje do največje notranje dejavnosti človeka, kakor se ta kaže v primeru v o l j e. Stremljenja so torej kontrarno pozitivna ali negativna d e j a v n a d o ž i v l j a n j a.

Kakor vsa ostala doživljanja tako je tudi stremljenje pristno ali nepristno. Nepristno stremljenje nastopa vselej tedaj, ko si samo mislimo (fantazijsko predočujemo, da nas je na pr. zadela nesreča, in jo skušamo zavračati, se ji upirati) ali pa ko si pričakovalno predočimo srečen slučaj pri dobitku na tomboli, loteriji, igri, tekmi ter po njem stremimo. Med tema vrstama stremljenja je kvalitativna razlika v načinu. O pojavih, po katerih stremimo, odnosno jih zavračamo, smatramo »naj« so ali »naj« niso in zato jih imenujemo n a j s t v a. Stremljenja so edini predočevalci najstev in najstva so edini predočevanci stremljenj. Kakor je dalje zahtevalo čustvovanje za svojo psihološko podlago umsko doživljanje, tako

zahteva stremljenje za svojo psihološko podlago sočasno čustvovanje. Kar nam je indiferentno v čustvenem pogledu, nam je indiferentno tudi v stremljenjskem pogledu. Zato imamo toliko vrst stremljenj, kolikor je čustev, ki tvorijo stremljenjem psihološke podlage (hedonska, estetska, aksiološka, logična, elevterična, hagiološka). Šestorici elementarnega stremljenja pa odgovarja ista kvalitativna šestorica tudi na strani najstev. Zlasti aksiološkemu najstvu gre središčni pomen za človeško zasebno ter družbeno in socialno življenje (prim. zapoved, prepoved!).

Pri volji se vrši gibanje od motoričnih osredkov v hrbtenici in možganskem deblu, če gre za refleksne gibe, ter v možganski skorji, če gre za hotna dejanja, s posredovanjem pristojnih živcev. Nedvomno ostanejo tudi od teh gibanj, odnosno mišičnih občutkov funkcijske sledi — podobno kakor pri reprodukcijskih podlagah predstavljanja —, a to niso nikake predstave gibanja, temveč le nekaka nagnjenja za obnovitev gibanja. Gre tu za neka ideomotorična gibanja (na pr. če nas kdo pozdravi, zgrabimo klobuk, da se odkrijemo, i. p.). Reakcijski čas — če ni ovir — je zelo majhen, vendar ne bliskovit (ena do dve desetinki sekunde). Učinek volje se ne omejuje na vnanje ravnanje (gibanje), ampak tudi na duševno (na pr. hočem, da mi kaj določenega pade v glavo, hočem najti rešitev i. p.). Tu je sicer manj gotovosti glede uspeha kot pri telesnih gibih. Pogoje draženja in zavračanja moremo imenovati motive za in pri reševanju nalog učinkuje prav tako volja (na pr. kak obrazec matematične naloge, podobno kot če se spomnimo na ime, glas, pojem, letnico). Šele s postavko hotenja in stremljenja postaja razumljivo vzdržanje in vztrajnost. Dejstvo zavesti svobode se oslanja na etično-aksiološke in metafizične probleme, ki se ne dajo enostavno razširiti; s stališča empirične psihologije na to vprašanje ne moremo odgovoriti.

Notranja dejanja volje.

Kakor more človek na pr. hotoma dvigniti roko, vstati s stola, vzeti knjigo ali izgovoriti kako besedo, tako se more hote tudi česa spomniti, o čem razmišljati itd. Dejanja te vrste so notranja hotna dejanja. Celokupno zavestno duhovno pripravljanje na neko hotno dejanje ni drugega kot niz takih notranjih hotnih dejanj. Imamo tudi primere bolečnih nagnjenosti: tat (kleptoman), požigalec (piroman), ubijalec, lažnjivec i. p. Razen teh pa nastopajo primeri pomanjkanja volje, brezvoljnosti (abulija!).

Mehanizacija hotnih dejanj. Navada.

Navada imenujemo utrjen način ponašanja, pridobljen na osnovi ponavljanja in vežbanja. To počiva na lastnosti živčnega sistema, da vsako ponovljeno dejanje vrši lažje in bolj dovršeno kot prvič (ko se na pr. otrok vadi v hoji in nauči hoditi, se šteje samo prvi korak za hotno dejanje,

ostali pa slede drug drugemu avtomatično, brez sodelovanja volje). To velja tudi pri učenju: igranja, plavanja, jahanja, kolesarjenja, branja, pisanja itd. Dejanja, ki se mehanizirajo do visoke stopnje veščosti, se približujejo refleksnim in instiktivnim, vendar se zaradi svojega hotnega porekla ne morejo enačiti z njimi. Navadimo se tudi na določene čutne — četudi neugodne vtiske. Navada celo najtežje intelektualne funkcije sčasoma olajša. Navade so različne: nažonske, organske, intelektualne, moralne. Nažonske navade nahajamo pri ljudeh in pri živalih. Navada lahko nažon tudi izpači (gurbanstvo, pijanstvo). — Gibčnost jezika, točnost pogleda, natančnost sluha, vonja in delikatnost okusa, a tudi hitro in tekoče izražanje misli z govorom in peresom, spretnost umetnika, veščost obrtnika in delavca zavisi od navade pristojnih organov. — Da je pomenje in asociiranje predstav končno plod navade, smo že omenili. — Za moralne navade pa velja rek: »Navada je druga narava«. Navade so lahko dobre ali pa tudi slabe. Ukoreninjene navade postajajo naše pridobljene nagnjenosti.

O svobodi in vzgoji volje

Po determinizmu je vsaka človekova odločitev, odn. vsako njegovo dejanje nujno odrejeno, določeno (determinirano). Po tem prosta, svobodna volja ne obstoji. Tudi po indeterminističnem pojmovanju ni človekova volja absolutno svobodna. Absolutni indeterminizem je psihološko nevzdržljiv, saj človekovo odločanje zavisi od najrazličnejših motivov: čustvovanja, nagnjenosti ali dispozicij, navad, interesa itd. Človek do neke mere svobodno odloča in ima tudi občutek odgovornosti za svoja dela, odloči se lahko tudi za slabši motiv. Če bi ne imeli svobodne volje, bi bili odveč vsi naši delovni načrti, ki jih dnevno vršimo. Pri otroku je te svobodne volje zelo malo, šele razum v nadaljnjem duševnem razvoju sprovede vsak priroden impuls: nažon, poželenje ali čustvovanje (zlasti afekti!) v hotenje in to v akcijo. Relativna svoboda volje ni nekaj vrojenega, ampak osebna lastnost človekove samoobvladalne sile. Razumna, svobodna volja je v glavnem rezultat aktivnega navajanja ali vežbanja, ki more biti usmerjeno v različnih pravicah; zlasti važno je, da se navadimo dajati več važnosti intelektualnim motivom (idejam) kot emocionalnim (razpoloženjem). Navaditi se je treba, da se pravočasno odločimo in da se naše odločitve ne menjajo, če naletimo na težkoče ali ovire. Treba je prej dobro premisliti, preden se odločimo, in ono, kar je trdno odločeno, tudi izvršiti. Treba je zato razvijati vztrajnost, ako hočemo doseči uspehe.

Značaj

Značajnega imenujemo tistega človeka, ki se ne dvigne samo nad svoje prirodne nagnjenosti, trenutna čustva in razpoloženja, ampak tudi nad vpliv družbe, tistega, ki se ob vsaki priliki trudi, da ostane samostojen

— čeprav sicer ceni tuje nasvete. Iz te doslednosti izvira doslednost njegovega mišljenja, govorjenja in dejanja: govori tako, kot misli, in dela tako, kot govori. Značajni človek je odkrit in iskren; naprej vemo, kako se bo zadržal v določenem položaju in z njim lahko računamo. Saj je za neznačajneža značilno vprav to, da se ne drži nikakih načel in se njegov način ponašanja menja v vsaki situaciji. Slab značaj pa pravimo onemu, ki se včasih drži nekih osvojenih načel, a je nestalen.

Gonske dispozicije tvorijo različno strukturo človeške duše in njenega »osnovnega« ali »prirojenega« značaja. V stiku (konvergenci) z okoljem, ki nas obdaja in s katerim soživljamo, se ta »prirojeni« značaj spremeni v »pridobljenega« (empiričnega) in more tako izoblikovati нравno »osebnost«. Pod vplivom vzgoje in samovzgoje ter življenjskih izkušenj se naša »vest« (t. j. organ za vrednote) obogati, poglobi ter vedno bolj vpliva na celotno naše življenjsko dejanje in nehanje. K močni osebnosti pripomore tudi samoobvladanje z vajo volje (askeza). Le tako se povzpne do »resnične in нравne svobode«, kakor jo pojmuje že etika (Kant). To je tista »mišljava« (neka stalna osnovna naravnost hotenja), ki sloni na odločitvah vesti in ki se kaže v požrtvovalnem delu v družbenih občestvih ter v nadindividualnih idejah in nalogah.

Zelo težko pa je notranjo človeško strukturo, njegov značaj, glavni vir njegovega dejanja in nehanja spoznati z gotovostjo. Zato se nam često le dozdeva, da poznamo ljudi in včasih se varamo celo glede poznanja samega sebe. Kolikokrat se umakne tisto, kar bi radi postali, onemu, kar smo! Po naravi smo »gonski« in »čustveni« ljudje, »ljudje volje« postanemo šele — z vajo, utrjenjem naše volje. Razum (intelekt) je — kot poudarja Schopenhauer — »služabnik volje«, seveda v širšem smislu, ki vključuje gone. Šele počasi ljudje spoznavajo, da je hotenje, ki se ne more udeležiti, zaman. Na mesto fanatične volje stopi stalno stopnjevani kompromis. V življenju več naredi tisti, ki kljub razočaranju postavljajo cilj svoji volji više od svojih moči, kot pa oni, ki jim voljo hromijo bolesteni doživljaji.

Človeški temperamenti

Tipične vrste čustvenega poteka in stremljenjskega delovanja posamičnih ljudi imenujemo *temperamente*. Njih razdelba je izza Hippokrata, grškega zdravnika 5.—4. stol. pr. Kr., ki je bil mnenja, da je treba iskati individualnim razlikam vzrokov v krvnem obtoku. Tako ima *sangvinik* ali *vesela* narava (*sanguis*) hitro nastopajoča in menjajoča se čustva. Nagiblje se k ugodju, veselosti, navadno vzame vse prelahko. Kot optimist se ne vznemirja močno, čeprav je hitro razdražljiv. Hitro sprejema namreč vtiske, toda jih površno predela in sprejme ter hitro pozablja. Tudi v sodbah je nagel, površen. Ima živo fantazijo in dar za lepe veščine. Lahko se navduši za stvari, a se hitro ohladi in započeto opušča; zato ni zmožen resnih in večjih podvzetij.

Flegmatik ali hladna narava (phlegma je sluz) ima šibko počasi nastopajoča čustva in je tudi počasi razdražljiv. Hladnokrven in ravnodušen je, čustva redko dosežejo večjo intenzivnost, razpoloženje se počasi menjava. Počasi dojema in ravno tako se tudi ne prenaagli v sodbi. Počasi se odloča, a je smotrni in vzdržan pri delu. Sposoben je za dela, v katerih se zahteva mirnost, vztrajnost in točnost, a njegova mirnost se lahko sprevede v neobčutljivost in lenobo. Ker so čustva šibka in počasi nastopajo, je skoraj brez afektov.

Kolerik (chole je žolč) ali hitra narava se odlikuje s hitro in močno razdražljivostjo. Koleriki so ognjevit. Fantazija je gibka, bujna, dojemajo lahko in temeljito. Odločni so in pogumni v prevladovanju ovir. Vztrajni so in stalno snujejo nove načrte in se trudijo, da jih izvedejo. Sposobni so za velika podvzeta, a podvrženi nezaupljivosti in brezobzirnosti ter nasilnosti. Pesimisti so.

Melanholik (melaina chole je črnožolčen) ali otožna narava je protiven sangviniku. Razdražljivost je počasna, a močna. Že po naravi so melanholiki sentimentalni, otožni in nagnjeni k pesimizmu. Ni jim mnogo mar ono, kar se godi okoli njih, zlasti jim ni za vesele družčine. Iščejo samoto, odmaknjenost, sanjarjenje. Naklonjeni so razmišljanju. Tenkočutni so in njihova čustva se nagibljejo k neugodju (svetožalju). Ne menjavajo se — kot pri sangviniku — ampak trajajo. Melanholiki so lahko vztrajni.

Pri hitro vzdražljivem tipu hitro delujejo celice glavnega možganja in odgovarjajo na vsak dražljaj z močnim vzdraženjem (n. pr. kolerik!); nasproti temu je tip, ki se tudi pri največjem vzdraženju slabo odzove (melanholik!). Srednje mesto v tem zavzema izravnano delovanje vzdraženja in pomirjenja celic in je reakcija ali živahna ali mirna, a gotova (sangvinik - flegmatik!).

Redkokdaj so poedini temperamenti razviti v svoji popolni čistosti. Največkrat se poedini pri poedincu javljajo pomešani z odlikami drugih temperamentov in tako se lahko reče, da ima vsak človek svoj lasten temperament. Tudi temperament ni nepremennljiv. Tu učinkuje doba razvoja, življenjske prilike ter obrazovalne in vzgojne osebnosti. V mladosti je n. pr. človek navadno sangviničen, v zreli doba pa koleričen; v starosti pa je ali flegmatičen ali melanholičen. Često postanejo sangviniki — recimo po kakih težkih boleznih ali po težkem razočaranju — melanholiki, dočim se tudi koleriki v določenih prilikah lahko spremenijo v flegmatike itd. Kar velja za poedince, to bi se moglo reči tudi za narode in rase glede temperamentov. Južnjaški narodi: Španci in Italijani na primer so v glavnem koleriki in sangviniki, dočim so severni narodi: Finci, Eskimi, Nemci in drugi pretežno flegmatiki in melanholiki. Francozi so sangviniki, Angleži pa so na prehodu med flegmatikom in melanholikom. Jugoslovani pa, ki jim dajejo svojo barvo Slovenci, Hrvati in Srbi, tvorijo bržčas prehod od melanholika preko sangvinika h koleriku. Niti en temperament ni absolutno slab ali dober, koristen ali škodljiv. Vrednost človeka je v zastranjevanju slabih in razvijanju dobrih strani.

Nekaj misli o kmetijskem pouku

Učni načrt za ljudske šole iz l. 1932. navaja med drugimi predmeti tudi snov za kmetijski pouk. Popolnoma prav je, da se propagira kmetijstvo, ker pripada nad 60 % našega prebivalstva kmečkemu stanu. Prav pa ni, da je ta pouk predpisan samo za podeželske šole. Vsekakor je nekoliko temeljnega znanja iz kmetijstva potrebno tudi meščanom, da se pozneje v življenju ne osmešijo. Naj navedem nekaj takih resničnih primerov.

Bilo je v svetovni vojni. Vojaška komisija je po vaseh rekvirirala krmo. S to komisijo sta hodila tudi župan in občinski tajnik. Pri manjšem kmetu, ki je imel samo eno kravo, je hotela komisija vzeti skoraj vso zalogo krme, ki itak ni bila velika. Pustila mu je le majhno količino za prehrano krave. Vsi ugovori župana in tajnika niso nič pomagali.

Na poti do sosednjega kmeta pa se ustavi častnik, predsednik komisije, in reče tajniku in županu: »Ja, za seme nismo pustili nič krme onemu možu. Povejte mu torej, naj obdrži vso zalogo, ker sicer ne bo imel kaj vsejati!« Župan in tajnik sta se muzajoč spogledala in obljubila, da mu bosta že pozneje sporočila.

Drugič se je zgodil podoben primer. Komisija je rekvirirala žito in častnik je moško vprašal kmeta: »Zakaj pa ne sejete nič zdroba, ko je vendar tako dober in redilen?«

Ti primeri dovolj jasno kažejo živo potrebo kmetijskega pouka po mestnih šolah. In če bodo mestni otroci vedeli, koliko truda je treba za posamezne pridelke, bodo tudi na svojih poznejših izletih na deželo bolj pazili nanje in ne bodo delali toliko škode po polju, o čemer se zdaj toliko sliši. Kmetom se ne bo treba več jeziti nad objestnimi in brezobzirnimi meščani, ta bo pa z vse drugačnimi očmi gledal na kmeta in ga cenil ter spoštoval kot hranilca vsega človeštva.

Živa potreba je torej, da se kmetijstvo poučuje prav po načrtu — vsaj teoretično tudi v mestnih šolah, ker to spada k splošni izobrazbi vsakega človeka — tudi meščana.

Kaj naj se pa poučuje v posameznih razredih oziroma oddelkih? Ker imajo mestne šole večinoma le po 5 razredov, zato je tudi snov razdeljena le za zadnje tri razrede.

Za III. razred mora biti snov lažja. Tu naj bi se dečki kakor deklice seznanili z raznimi opravili na kmetih v gotovih časih. Kakor nalašč je priobčil v »Slovenčevem koledarju« inž. L. Muri (str. 162, 163 in 164) članek »Leto na kmetiji«, kjer obravnava kmetijska dela v vseh mesecih leta. Snovi dovolj za ta razred za vse leto.

V IV. razredu pride na vrsto že nekoliko težja snov. Tu naj se obravnava, kako je nastala rodovitna prst — zemlja pod vplivom vode, gorkote, mraza, vetra, zraka itd. Ravno tu se prav lepo izvede koncentracija verouka, zemljepisa, poznavanja prirode in kmetijstva. Tu spoznajo otroci prvotno in naplavljeno prst, vrste prsti, popis posameznih vrst in zboljšanje prsti z gnojenjem, rahljanjem (praha v jeseni), okopavanjem itd. Temu sledi snov o gnoju, vrste gnoja (hlevski, kompost, umetna gnojila), prednosti posameznega gnoja, ravnanje z gnojem. — Nastelja kot sredstvo za pomnoževanje gnoja — razne vrste nastelje (slama, suho listje — poleti tudi sveže — praprot, žaganje). Nato se lahko obravnava dvorišče ali gnojišče (staro in novodobno moderno gnojišče, gnojnična jama). Tu se nudi tudi snov za risanje (načrt gnojišča) in za praktično gospodarsko znanje (prošnja na pokrajinsko upravo za cement po znižani ceni).

Ko se v tem bliža pomlad, preidemo na vrt, gorko gredo in sadno drevje, snaženje in obrezovanje istega. Govorimo tudi o vrstah sadnega drevja (koščičasto — pečkasto), o vzgoji posameznih vrst (cepljenje praktično na mrtvem lesu —

razne vrste cepljenja). Okulacija pride prav tudi za deklice, da cepijo potem vrtnice. Nato govorimo o boleznih sadnega drevja in raznih škodljivcih, njih zatiranju in škropljenju drevja z raznimi škropili.

Nato sledi setev razne zelenjave v vrstah, presajanje sadik itd. Tako je snovi za vse leto zadosti, in vse času primerno. Proti koncu leta lahko otroci še praktično pomagajo pri pletvi in okopavanju na vrtu, če ga šola ima.

V V. razredu pa pridejo na vrsto razne panoge kmetijstva: poljedelstvo (razni pridelki — izbira semena, prememba semena, kolobarjenje), travništvo (zboljšanje travnikov z oranjem, setvijo travnih semen, branjem, gnojenjem z gnojnico pozimi ali v dežju, gnojenjem v jeseni in čiščenjem spomladi). Gozdarstvo: pomen v gozdarstvu — bogastvo gozdov, stavbeni les, kurivo — mehko — trdo, omiljenje temperature po gozdovih, gozdovi kot varuhi pred točo, skrbniki za čist zrak, zadrževalci zemeljskih in snežnih plazov v hribih itd., pašništvo, vinarstvo.

Nato preidemo na živinorejo in govorimo v decembru o prašičereji (svinjaki — risanje načrtov, pasme prašičev, krmljenje mladih, plemenskih in pitanih prašičev, naprava masti, nasoljenje in prekajenje mesa). — Pri higieni ali poznavanju prirode obravnavamo trakuljo, trihine. Podobno kot tu obravnavamo nato govedorejo: izboljšanje krme, snaženje goveda, hlevi — tudi risanje načrtov — mlekarstvo, mlečni izdelki. Spomladi seznanimo mladino s perutninarstvom (kokoši, gosi, race, purani). Nato pa zopet ponavljamo o sadjarstvu, ker repetitio est mater studiorum, in govorimo o sajenju in gnojenju sadnega drevja.

Za predmestne delavske razmere je prav primerna tudi reja malih živali: kuncev, golobov, koz itd. Mnogo sestavkov o tem dobiš v listu »Mali gospodar«.

Dekliške ljudske šole obravnavajo v III. razredu lahko isto snov kot dečki, v IV. razredu pa naj se uče deklice usposablja za gospodinje. Najprej pridejo v pošte lastnosti gospodinje. Te so: gospodinja bodi snažna, skrbna, varčna, vestna, točna, dobra (družini in poslom), tiha, verna in pobožna. Mož je glava, žena pa srce družine. Teh lastnosti ne samo naštet, pač pa opisati in z vzgledi podpreti. Nato naj pride na vrsto kuhinja z vso ureditvijo, opremo in posodo, shramba, potem sobe s pohištvom, red — snaga, pospravljanje, zračenje, klet in nje ureditev, podstrešje.

Temu sledi obutev — snaženje iste, sušenje mokre obutve, obleka — snaženje, perilo — pranje, likanje in spravljanje. Šivanje in krpanje pa pri ročnih delih.

V V. razredu pa seznanjamo deklice že s kuho navadnih jedi (snaga pri živilih, posodi in kuharici je poglavitna zahteva), nato kuhanje boljših jedil, priprava mize, strežba pri mizi, vedenje, peka navadnega in boljšega kruha, potic (kvasnih in presnih), štrukljev.

Zelo potrebno je, da se deklice nauče postrežbe bolnikov, morda po knjigi, ki jo je izdala Družba sv. Mohorja.

Vsa ta snov je potrebna vsem otrokom na deželi in z zelo majhno izjemo — poudarim malenkostno — tudi mestnim.

Iz šolskega življenja

Odlomek iz zapisnika druge učiteljske konference

Poročilo učiteljice I. razreda.

Pri prvi konferenci tekočega šolskega leta je gospod upravitelj v svojem referatu omenil med drugim, da vsako učno moč že v počitnicah zanima kakšne učence bo dobila v bodočem šolskem letu.

Še veliko bolj kot učitelje višjih razredov pa gotovo skrbi učitelje elementarnega razreda, kakšni malčki bodo njim izročeni v vzgojo in pouk. O njih ne vedo še ničesar, zato si bodo morali sami ustvariti sliko o njihovi duševnosti, kar pa mora vsak, ki se peča z vzgojo, priznati, da je pogled v otroško dušo zelo težka stvar.

Za spoznanje teh malih služijo učitelju večkrat izjave staršev. Starši, kateri resno streme za tem, da bi bili njihovi otroci dobri, povedo njihove sončne in senčne strani. Pri teh je učitelju delo nekoliko olajšano. So pa zopet drugi, ki v svoji napačni ljubezni prikrivajo napake svojih ljubljencev, ker se boje, da bi to imelo lahko slabe posledice. Kakšni so letošnji naši najmlajši? Kakor na odrasle tudi na nje kolikor toliko vplivajo izredne razmere, v katerih živimo. Že to je malo vznemirjalo otroke, ker se je letos pričel pouk mesec pozneje kot druga leta. Vsi so bili namreč že v mesecu septembru pripravljeni, da stopijo v šolo. Nekateri, tako so pravile njihove mame, kar niso mogli pričakati šole, a drugi so prestopili šolski prag s strahom in nezaupnostjo, tretji so pa celo jokali in se boječe stiskali k mamicam.

Kljub temu, da so v tako različnem razpoloženju prišli v šolo, so se vendar kmalu udomačili. V nekaj dneh je izginil ves strah in so se sami čudili, kako je vendar to mogoče, da so se bali šole. Med seboj so si pravi prijatelji. Tudi proti učiteljici so postali v kratkem času zaupni in domači. Vse povedo, kar jih zanima, veseli ali žalosti.

Vseh otrok je štirideset. V začetku leta jih je bilo 41, pa je eden zaradi selitve prestopil na drugo šolo. Enega, ki je vpisan, pa še sploh ni bilo, ker je že v počitnicah zbolel za davico, prišel bo s 15. novembrom. V starosti ni dosti razlike, ker le dva še nista bili v začetku šolskega leta stara 6 let.

Kar se tiče učnega napredka, v kolikor sem jih mogla v teku enega meseca spoznati, moram priznati, da so razen dveh, vsi precej dobro razviti. Naši mali niso zadovoljni s kako suhoparno snovjo. Pri vsaki stvari imajo nešteto vprašanj. Kaj imajo prav posebno radi, skoraj ne morem še ugotoviti, ker jih prav vse zanima, kar je novo, no, novo je pa v prvem razredu sploh vse. Prav radi poslušajo povestice in če je katera taka, da se da ilustrirati, takoj liste in začno risati. Vneti so precej tudi za računstvo. Računanje z golimi števili je predolgočasno, pač pa imajo radi praktične vaje in to še s kakimi premeti: palčicami, ploščicami itd.

Med seboj si radi pomagajo. Res je, da se večkrat malo zlasajo, po to ni nič hudega, ker je hitro vse pozabljeno. Če se včasih kateremu zgodi nesreča, da pozabi svinčnik, so tisti, ki imajo dva, takoj pripravljeni, da mu pomagajo iz zadrege. Tudi malico si porazdele med seboj.

Starši naših malih se večinoma zavedajo, da je za vzgojo in za učni napredek njihovih otrok neobhodno potrebno sodelovanje doma s šolo.

Upravitelj se zahvali tovarišici za lepo sliko, ki nam jo je podala o svojem razredu. Vpraša jo, kako je s kratkovidnostjo in daljnovidnostjo med učenci in če so razporejeni temu primerno v klopih? Učiteljica pove, da v tem pogledu zdravnik ni ničesar odredil, nakar se sklene, pozvati ga, da še to ugotovi in pa tudi glede sluha, da bi ne sedel kak učenec s slabim sluhom kje v zadnjih klopih. Učiteljici priporoča upravitelj še posebno potrpljenje in obzirnost do učencev levičarjev. Sploh je treba že od prvega razreda stremeti za tem, da bo vzgoja otrok kolikor mogoče osebna in individualna. Učiteljem je potreben tudi študij biologije in ne samo pedagogije.

Letošnji prvenčki¹

Kratka je moja pot do cerkve in ko jo prehodim v nedeljo, mi je kot da hodim po njej celo večnost. Mimo mene hite dekleta v dolgih vrstah, belih krilih, rožnatih predpasnikih, rdečih lic. Srečujem žene, matere, ki jim je korak počasnejši in one, katerim se pozna teža mnogih let. Moram mimo gruče fantov, mož, ki modrujejo doli pod cerkvijo. Čutim pogled vseh teh ljudi, vem za njihove misli, razumem jih, da trpijo ob misli, da je njim življenje krivično, zato da je nam tako silno lepo in prijetno. Se moram mimo otrok, ki stojijo pri križu in veselo pozdravijo. Vidim nekaj mojih učencev in nehote se ustavim pri misli: ali ne bodo nekoč prav ti otroci, ki so sedaj še tako blizu svoji učiteljici, ko dorastejo, učiteljici njihovih otrok obremenjevali življenje?

Ko pa stojim v razredu pred svojimi malimi učenci, zaživim ob njih vse lepše trenutke kot mi jih morejo nuditi njihovi starši, brati, sestre. Tako zelo bi hotela, da bi ti otroci ne bili »otroci svojih staršev«, da bi čutili potrebo po zblizanju z ljudmi, ki so hodili v šolo dalj časa kot oni sami. Da bi gledali v nas ljudi, ki jim hočemo pomagati, svetovati, ne pa samo »gospodo«, ki živi na njihov račun.

Se preden sem pričela poučevati na tej šoli, so mi pravili dobri poznavalci razmer o šoli, da je delo med to mladino prijetno. To spoznavam letos pri svojih učencih v I. razredu. 17 dečkov in prav toliko deklic me verno gleda, posluša, dokler se jim ne zdi vse skupaj dolgočasno in je treba hitro preiti od čitanja na pisanje, od tega na računanje, risanje in petje, saj se le predobro opaza, da imajo svoji starosti primerno premalo vztrajnosti.

Njihovi mehki, nežni naravi se posebno priljubi petje. Že ti mali pevci prisluhnejo melodiji nove pesmice in jo že znajo obrniti po svoje. Ne bo napačna primera, če jih prisposodim s slavčkom. Pojejo, ko stojim daleč od njih, utihnejo, ko se jim približam. V tej sramežljivosti prednačijo deklice. Deklice s to lastnostjo so pa še silno občutljive. Samo ena moja ostra beseda bi porušila vse zaupanje, vso marljivost. Naj podam skromen pregled malega naraščaja:

Mala, drobna rdečelasa Ludvika, ki je vzor reda, snage, je do sedaj ni bilo treba nikdar niti s pogledom grajati.

Njen sosed je Tonček, ki ji hoče biti v marsičem podoben, a ovirajo ga v tem njegove številne solze, ki se vsujejo ob vsaki mali packi in teh malih in velikih madežev je v njegovem zvezku mnogo. A priden je, uči se in njegova korajža se stopnjuje z vsakim dnem.

Pravo nasprotje je Mate, ki tako rad ponavlja vedno »a onega«, je hud, ko mu kdo omeni ime njegove matere Ide. Morda že čuti, da ni njegova mati prav pametna, da bo ostal siromak kot več ali manj vsak nezakonski otrok. Njegova pisava je slaba, čitanje še slabše, sicer pa se mu zbudi zanimanje ob vsakem predmetu. Globus mu je predstavljal »bunko«, ki ne ve za kaj se uporablja.

Katera učiteljica bi se za trenutek ne ustavila, ko bi dobila odgovor, kakršnega je podal Mike v prvi klopi? Na vprašanje: če imaš 3 jabolka in ti dam jaz 2, koliko jih boš imel, se je moško odrezal: »Jaz ne rabim nič jabolk jih imam sam čuda,« in je že hitel vleči iz torbice svoje bogastvo.

Njegov levi sosed Leon je edini primer darežljivosti. Vse barvice je razdal v upanju, da mu bo oče kupil druge. Pa jih ni zahteval nazaj čez eno uro kot vsi drugi, ki z veseljem položijo jabolka na mojo mizo, a še z večjim veseljem jih pridejo iskat v prostem času.

Takoj bi lahko spoznali najmanjšega Lojzeta, ki je pa nasprotno svoji mali postavi korajžen in se je takoj v začetku upal povedati, da stričev Jože nima čitanke. To je bilo še tedaj, ko so vsi drugi pričakovali, da se bodo v šoli

¹ Referat na zborovanju podružnice Slomškove družbe v Črnomlju.

uprizorile vse one strašne grožnje, s katerimi so jih doma strašili, ko ni več pomagala niti palica. Zato pa je Jože v začetku leta prijokal v šolo, ko ga je mati s silo privedla. Komaj sem ga obdržala, ves se je tresel in po čelu so mu stale znojne kapljice. Danes se je ojunačil, ve mnogo povedati, pri pisanju postanejo ušesa rdeča, a pri čitanju mu često zmanjka znanja.

Lojze in Tinka, brat in sestra sta si telesno opomogla, a njihov duševni razvoj ne more napredovati. Preživela sta dolgo dobo gladovanja, ki je njima pustila težke posledice.

Mala Anka je pridna in skromna. Težko izgovarja »r«, a poje lepo, da bi se človek ne naveličal poslušati. V čitanju in računanju je sigurna in tudi sicer je ni treba grajati.

Marljiva učenka je tudi njena sosedka Ane, ki pa se razlikuje v tem, da energično nastopa proti vsakomur, ki bi ji kratil pravice. Podpira jo njena precej močna postava, da lahko nastopi v boju proti dečkom.

Je pa Tončka tista, ki me je prijetno iznenadila. Ni ji šlo pisanje, ne čitanje in ne računanje. Danes je njeno pisanje pravilno in lično, računanje in branje pa tudi zadovoljivo.

Njena istoimenska tovarišica, slabotna deklica, ki ima smeh in jok v eni vreči, je od nje precej različnega značaja. Ne prizanese nikomur, ki jo je razžalil, kar je hitro pri njej, a sama za svojo korist uporabi tudi neresnico. Na vsako najmanjšo kazneni reagira z jokom. Kaznovanih prestopkov ne ponavlja.

Posebno pozornost obrača nase nemirni Mike. Vzgaja ga mati, kateri se smilijo štirje nepreskrbljeni otroci, ki so ostali brez očeta. Glad in skrbi jih tarejo iz dneva v dan. To trdo življenje bi ga moralo voditi po pravi poti, zato se mu mora posvečati največjo pozornost.

In kako se je osamosvojil Jože! Prvi dan se mu je stožilo po domu in je sredi pouka milo zajokal, da bi šel domov spat. Sedaj pa že korajžno računa, počasi, pa še kar pravilno čita.

V tem svojem govoru sem opisala same vsakdanje malenkosti, ki pa vendar niso malenkosti in za nas učitelje ne smejo biti!

Dostavek uredništva: Res je tako. Istega mnenja so vsi pedagogi, vsi psihologi pa tudi pisatelji. Naš Ksaver Meško pravi v spisu »Naši mali« (Mladim srcem, III. zvezek): Resnica je: največji originali, najbolj zanimivi ljudje na svetu so otroci, veliki in mali — starci, starke in malčki. Čim manjši, po učenju in znanju še ne ostruženi, neobglajeni in nepokvarjeni, tem originalnejši.*

Književne vesti

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi, VIII. zv. Filozofija II. O svetu in duševnosti. Ljubljana 1941. Založila Ljudska knjižarna. 292 strani.

V VIII. zvezku svojih Izbranih spisov ponatiskuje Ušeničnik svojo kozmologijo (nauk o svetu) in prvi del svoje psihologije, kjer govori o duševnosti oziroma o posameznih duševnih pojavih (drugi ali posebni del svoje psihologije, kjer govori o duši, ponatiskuje v IX. zvezku svojih Izbranih spisov). Obe, tako kozmologija kakor psihologija, sta ponatisnjeni v predelani, popravljeni in dopolnjeni obliki, kakor sta mu to pač narekovala njegov nadaljnji študij in njegovo dolgoletno akademsko učiteljevanje.

VIII. zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov je v nasprotju z vsemi dosedanjimi razdeljen v dva dela. V prvem delu govori o svetu, v drugem pa o duševnosti. Oba dela odlikujejo iste lastnosti kot dosedanje: lepa slovenščina, pregledna razdelitev, temeljito poznanje posameznih vprašanj, ki jih obravnava, in sicer tako, kot stvarno so, kakor tudi v obliki, kot jih poznajo drugi filozofi, ostroumnost, natančnost, točnost, logičnost, pazljivost, preciznost, doumetje in doživetje resnice, nepristranost, vsestranost itd.

Prav posebna odlika pričujočega — kakor seveda tudi prejšnjih zvezkov Ušeničnikovih Izbranih spisov — je pa, da moreš ob posameznih vprašanjih v pravi luči spo-

znati, kako so jih pojmovali in obravnavali posamezni filozofi od najstarejših do najnovejših časov. Tako lahko vsak, ki temeljito prečita Ušeničnikove Izbrane spise, spozna dobršen del zgodovine filozofije. Šele potem, ko spozna druge filozofe, se oglasi Ušeničnik s svojimi ugotovitvami, in to ne kot eklektik, marveč kot spoznavalec. Ta način Ušeničnikovega obravnavanja je v pravem pomenu besede pedagoški, saj pusti najprej čitatelja samega misliti in razmišljati, nato mu šele priskoči na pomoč ali kot učitelj ali kot overovatelj. Zaradi tega Ušeničnikovega dela niso priporočljiva našemu učiteljstvu samo zaradi pridobitve prepotrebne znanja, marveč tudi zaradi svojega pedagoškega izoblikovanja in prave pedagoške usmerjenosti. Kajti boljšega didaktika in metodika, kot je Ušeničnik, si skoraj ne moremo misliti.

Kakor prejšnji tudi priučujoči zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov ni brez ozirov na naše kulturno dejstvo. Saj najdemo med drugimi tudi našete vse slovenske znanstvenike, ki so obravnavali to ali ono znanstveno vprašanje, ki ga Ušeničnik v tem delu obravnava. Tudi do njih je Ušeničnik skrajno dostojanstven in pravičen.

Po tej splošni označbi VIII. zvezka Ušeničnikovih Izbranih spisov naj še naštejemo nekaj vprašanih, ki jih Ušeničnik v tem svojem zvezku obravnava.

V prvem delu »O svetu«, ki je razdeljen v tri dele, govori najprej o neživih bitjih, in sicer v prvem poglavju o bistvu teles, v drugem o razsežnosti, trpnosti in dejavnosti teles, v tretjem pa o prostoru in času, nato o živih bitjih, in sicer v prvem poglavju o bistvu življenja, v drugem pa o stopnjah življenja, in končno še o svetu, in sicer v prvem poglavju o svetu, kakršen je v drugem o razvoju sveta, v tretjem pa o začetku, smislu in koncu sveta. Nekateri odlomki iz tega dela, kakor so na pr. mehanizem, vitalizem in razni njegovi različki, o zakonitosti in smotrnosti sveta, predvsem pa zadnji del njegove kozmologije, kjer govori med drugim tudi o destendenčni teoriji, darvinizmu, lamarkizmu, evolucionizmu itd., so za utrditev pravega svetovnega nazora posebno pomembni. Najvažnejši je pa gotovo odlomek o smislu sveta. Svet je zaradi človeka. Človek naj bi se po svetu dvigal k Bogu, ki je, kakor uči teologija, njegov osrečujoči cilj. Zakon uma je, da je nižje zaradi višjega in ne narobe. No, in ker je Bog začetek in konec, prvo počelo vsega in zadnji smoter vsemu, se smisel sveta dopolnjuje v človekovem združenju z Bogom.

Pri tem naj še opozorim na dvojce: Ušeničnikovo pojmovanje prostora in časa bi mogla lepo dopolniti in pojasniti Vebrova delitev stvarne in oblične prostornosti in časovnosti. Ob delitvi neživih in živih bitij ter ob delitvi življenja v tri stopnje se nam lepo pokaže tudi Vebrov filozofski razvoj, kakor ga kažeta njegova »Knjiga o Bogu«,

kjer govori o treh podstatih (reč, živ, oseba) in njegova knjiga »Vprašanje stvarnosti«, kjer se dejanski približa Ušeničnikovemu pojmovanju in delitvi vsega sveta (kamen, rastlina, žival, človek).

Ušeničnikove misli, kakor jih beremo v njegovi kozmologiji, sicer ne utegnejo vsakogar zanimati, vendar so pomembne za vsakega izobraženca, ki mu je do tega, da se dokoplje do pravega svetovnega nazora, za učitelja kot vzgojitelja pa še posebej.

V drugem delu VIII. zvezka svojih Izbranih spisov govori Ušeničnik o duševnosti. V tem delu obravnava posamezne duševne pojave. Ta del ima šest poglavij, ob koncu pa še dodatek o spominu. V prvem poglavju govori o prvih podlagah (o tvarnih osnovah duševnih pojavov, o zavestnosti in pozornosti ter o splošni razdelitvi duševnih pojavov), v drugem o elementarnih duševnih pojavih, kot so občutki, prva čustva, težnje; predstave, čustva, želje; misli, čustva višjega reda, hotenje. — v tretjem o kompleksnih duševnih pojavih (asociacija, fiziognomija, nagoni; zaznave likov, estetska čustva, afekti in občutja, dejavno hotenje in ustvarjajoče mišljenje; jezik, govorjenje, čitanje, pisanje, nprav, šege; simboli, umetnost), v četrtem o psihičnih posebnostih (spanje, sanje, duševne anomalije, duševne motnje in bolezni), v petem o nesvobodi v naši duševnosti, v šestem pa o ustroju duševnosti.

Kratek oris vsebine drugega dela VIII. zvezka Ušeničnikovih Izbranih spisov kaže, da je ta zvezek za vsakega učitelja od vseh dosedanjih najvažnejši, za njegovo šolsko delo najpomembnejši, saj je v njem toliko stvari, s katerimi ima v svojem poklicu vsak dan veliko opravka.

Razdelitev snovi je sicer stara, kar pa seveda delu samemu ne zmanjšuje njegove teže. Mogoče bi bilo bolje, ko bi se Ušeničnik v tem oziru nekoliko, kolikor je to pač mogoče, približal Vebro, ki je utrdil boljšo razdelitev. Snovno se pa seveda oba naša psihologa lepo dopolnjujeta, posebno s svojimi najnovejšimi izsledki. Estetska čustva bi menda tudi prej spadala k elementarnim kot kompleksnim duševnim pojavom.

V odlomku, kjer govori Ušeničnik o hotenju, se mi zdi, da je pomen tega duševnega dejstva nasproti čutni plasti človekovega bivanja premalo poudarjen, četudi je temu deloma zadostil v petem poglavju in v prvem delu IX. zvezka svojih Izbranih spisov.

To je nekaj opomb, ki delu kot takemu ne jemljejo stvarne vrednosti, pač pa hočejo prej ustvariti most med Ušeničnikom in drugimi našimi filozofi. Delo kot tako pa je in ostane remek-delo.

Priučujoči oris VIII. zvezka Ušeničnikovih Izbranih spisov pravi, kako pomemben je ta zvezek za vsakega našega izobraženca in kako važno kulturno delo je z njim v današnjih težkih časih izvršila založnica. Zato je potrebno, da ta zvezek prav pridno

prebiramo in da založnico z njega nakupovanjem podpremo.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi, IX. zvezek. Filozofija III. O duši in Bogu. Ljubljana 1941. Založila Ljudska knjigarna. 304 str.

IX. zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov je zopet razdeljen v tri dele. V prvem delu, s katerim je ponatisnjen drugi del njegove psihologije, govori o duši, v drugem, s katerim je ponatisnjena njegova teodiceja (naravna teologija), o Bogu, v zadnjem delu, ki predstavlja njegovo filozofijo religije in etike, pa o religiji in npravnosti.

V drugem delu svoje psihologije priha Ušeničnik do naslednjih važnejših ugotovitev: V prvem poglavju, kjer govori o bistvu duše, utrdi, da je duša svojevrstna netvarna realnost in podstat, s katero so šele dani vsi ostali duševni pojavi. S tem je ovrgel aktualistično teorijo o duševnosti, materialistični nazor o duši in psihološki materializem na eni strani, na drugi pa utrdil njeno enovitost in duhovnost, ki se kaže predvsem v njeni samosvesti in njenem svobodnem hotenju. V drugem poglavju obravnava eno najtežjih in eno najtemnejših vprašanj v psihologiji, namreč vprašanje razmerja med dušo in telesom, pri čemer se po kritičnem pretresu materializma, spiritualizma, monizma in psihofizičnega paralelizma pridruži teoriji vzajemne vzročnosti in teoriji o substancialnem edinstvu duše in telesa, torej stališču tomizma. V tretjem poglavju dokazuje z več dokazi nesmrtnost človekove duše, v četrtem pa pretresa vprašanje živalske duše, kaj je in kakšna je.

S tem delom svoje psihologije je Ušeničnik visoko dvignil človeka in njegovo osebnost ter s tem pokazal na njegovo pravo mesto. To je bilo v današnji kaotični dobi, v dobi materializma, stroja itd. še prav posebno potrebno.

Orisani drugi del Ušeničnikove psihologije spada sicer v VIII. zvezek njegovih Izbranih spisov. Vendar so ga izvestni vidiki, predvsem njegova teodiceja in njegova filozofija religije in etike, privedli do tega, da je priobčil ta del svoje psihologije kot uvod in najboljšo podlago za IX. zvezek v IX. zv.

V drugem delu IX. zvezka svojih Izbranih spisov govori Ušeničnik o Bogu, to je, o vprašanju, mimo katerega ne more noben filozof (primer: tudi delo Fr. Vebrs »Knjiga o Bogu«). Najprej govori Ušeničnik o spoznatnosti Boga z naravnim razumom, nato o dokazih za bivanje božje, pri čemer zaključuje, da vsi kažejo, da Bog je, končno pa še, kaj Bog je in kakšno je njegovo razmerje do stvari.

Ta del Ušeničnikovih Izbranih spisov je velevažen za vsakega posameznega človeka kot bitje z neumrjočo dušo, saj mu, zlasti pa še, ako ima notranje težave glede vere v Boga, pokaže, ali in kako je mogoče z naravnim razumom spoznati Boga, za današnjo kaotično dobo pa še posebej, saj ji kaže, kako bi se mogla zopet povrniti k Njemu.

ki je začetek in konec vsega, ter kako bi mogla zopet doseči svojo pravo izmiritev.

Enakega pomena za vsakega posameznega človeka in za današnjo dobo sploh je tudi tretji del IX. zvezka Ušeničnikovih Izbranih spisov, kjer govori Ušeničnik najprej o človekovem razmerju do Boga, ki se kaže v več njegovih dejih, in o psihološki strani religije (religiozno spoznanje, religiozno razpoloženje itd.), nato pa o npravnosti, psihološki strani npravnosti, območju npravnosti ter o raznih zmotah glede na npravnost, ki jih srečujemo vse polno v vseh časih.

S tem delom svojih Izbranih spisov pokaže Ušeničnik, v čem je pravi človekov odnos do Boga na eni strani, na drugi pa, kaj človeka naredi popolnega, usovernega — krono vsega stvarstva.

Ves oris IX. zvezka Ušeničnikovih Izbranih spisov kaže, da more biti ta zvezek tudi najboljši pripomoček vsakemu učitelju in vzgojitelju pri njegovem vzgojnem delu. Kajti vsakdo, ki mu je kaj do prave osebne sreče in usovernitve ter za resnični napredek našega ljudstva v njegovem celotnem kulturnem prizadevanju, ne more in ne sme mimo tega zvezka. Zakaj samo telesno in duševno zdrav ter npravno neizprijen narod lahko upa na boljšo prihodnost.

Glede odlik, ki krasijo IX. zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov, pa velja vse to, kar smo povedali že o vseh prejšnjih zvezkih njegovih Izbranih spisov. Zato jih tu ne bomo posebej naštevali. Lojze Potočnik.

Fr. S. Finžgar: Gospod Hudournik. Mohorjeva družba. Letos nas je razveselila s knjigo, ki je nekaj posebnega. Gospod Hudournik je njen naslov. Sestoji iz treh povestic: Hudournikova miška, Hudournikova polha in Hudournikov Lisku. V prvi črtici opisuje žalostno usodo miške Preklice, v drugi pokaže življenje dveh polhov Storža in Lišpavke, 15 črtic pa je posvečenih v povesti psu Lisku. Vsa povest je prav nazorno podana v klenem jeziku, tako da ne moreš odložiti knjige, dokler je nisi prebral. Namenjena je mladini, toda z istim zanimanjem jo bere tudi odrasli. Zdi se mi, da je knjiga prav primerna posebno vsem vzgojiteljem: staršem in učiteljem! Prej smo mislili, ker smo nekatere odstavke že brali v mladinskih listih, da bo knjiga v prvi vrsti namenjena zgolj mladini, sedaj pa vidimo, da je knjiga tudi odraslim namenjena in ne bo nobenemu žal, če si jo nabavi. V nji bo videl življenjska izkustva, ki jih bo lahko uporabljal pri vzgoji otrok. Poleg tega bo ta ali oni užival pri čitanju te knjige krasen jezik, drugi lepoto planinskih slik, tretji značilnosti nastopajočih oseb — skratka: vsi različni tipi dobe svoje ugodje pri čitanju te lepe in zabavne knjige. Kdor hoče preživeti nekaj zabavnih in hkrati poučnih uric, in kdor ljubi mladino, ta naj si oskrbi čimprej to knjigo, ki je nekaj izrednega na našem književnem polju.

Slike iz učiteljskega življenja

I.

Pravi krščanski učitelj-vzgojitelj.

Ljubezniv je proti najrevnejšemu ali proti najbogatejšemu. Odprte roke ima tudi za svojega nasprotnika ali neprijatelja. Živa vera, čisto srce, lepa duša so mu pomočniki v šoli in izven šole. Njegov razred je najlepša slika srečne družine. Vsem sije z obraza resna zadovoljnost, ki si daje od časa do časa duška v zaupnem pristrčnem kramljanju z učiteljem, katehetom, zdaj zopet v igrici ali lepi pesmici. Marljivi in ubogljivi so njegovi učenci in celo kazni vzamejo za pomoček k poboljšanju. Kar koli reče in ukrene učitelj, to jim je sveta stvar, kakor bi jo povedal sam gospod župnik s prižnice. Mir in red vladata v razredu, čeprav učitelj ni navzoč. Vzbujena otroška vest jim pravi, da bi ne bilo lepo, če bi razgrajali in vpili in pa učitelja žalili, ko jih ima vendar tako rad kot bi jim bil oče. Ko srečamo takega učitelja, nam z veseljem stisne roko in ves navdušen pripoveduje, kako da je zadovoljen, ker so dobri njegovi učenci in njih starši. Z nobenim ne zamenja — ne službenega kraja ne stanu. Otroci so mu kakor angelčki in z njimi ima največje veselje. In, če se zgodi, da je tak učitelj prestavljen v drug kraj, učenci jokajo in starši tožijo: Le kaj smo vam storili, s čim se vam zamerili, da nas zapuščate? Cela deputacija mož se zbere pa gre do najvišje instance prositi, da bi jim dobrega učitelja ne vzeli. In če vse nič ne pomaže, mu izkažejo svojo ljubezen in hvaležnost s tem, da ga zastonj selijo, pa naj bi imel še toliko pohištva. Iz roda v rod živi ime takega učitelja. Vsa njegova dobra dela, njegova nesebična delavnost, njegova požrtvovalnost se vedno obnavlja, četudi že počiva v grobu — on živi dalje med ljudstvom. Z nekim ponosom in pieteto pripovedujejo stari očanci in stare mamice o nekdanjem svojem dobrem učitelju, ki je bil zlata duša. Hvala Bogu in v čast učiteljskemu stanu je, da imamo kraje, v katerih žive spomini na učitelje, ki že davno počivajo v grobu. Tako se spominjajo v Železnikih Levičnika, v Cerkljah na Gorenjskem Vavkna, na Dobrovi pri Ljubljani Ranta, v Pilštajnu Čížeka, v Ljubljani Praprotnika in Tomšiča itd. (Dalje.)

== Ljudska tiskarna v Ljubljani

Najmoderneje urejen grafični zavod
Kamnotisk — Offsettisk — Bakrotisk — Klišarna
Kvalitativni izdelki v tiskarni in **knjigoveznici**

== Ljudska knjigarna v Ljubljani

Založba šolskih in drugih knjig
Zaloga domačega in tujezemskega dobrega tiska

Podružnica „Ničman“ v Ljubljani: Bogata zaloga devocijonalij, knjig, šolskih in pisarniških stvari

Hranilnica Ljubljanske pokrajine

**Ljubljana — Kočevje
Maribor — Celje**

Vloge obrestuje po najvišji obrestni
meri — **Cenena posojila** daje na
redno odplačevanje

Za njene vloge jamči Ljubljanska pokrajina

Mestna hranilnica ljubljska

je največji slovenski pupilarnovarni denarni
zavod

Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe
Za vse vloge in obveze hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska